

Kernbergs og Killingmos Strukturperspektiver.

Et Studium av deres Konsistens og Komplementaritet.

Einar Lauten Halvorsen

Hovedoppgave ved Psykologisk Institutt.

UNIVERSITETET I OSLO

21.04.08

SAMMENDRAG

Hovedoppgave levert av: Einar Lauten Halvorsen.

Tittel: Kernbergs og Killingmos strukturperspektiver: Et studium av deres konsistens og komplementaritet.

Hovedveileder: Anders Zachrisson.

I denne oppgaven påpeker jeg et paradoks som eksisterer mellom to teoretiske posisjoner innenfor moderne psykoanalytisk teori. På den ene siden Kernbergs strukturperspektiv med sin plassering av personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor de tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåene psykotisk, borderline, og nevrotisk. På den andre siden Killingmos strukturperspektiv med sin vurdering av hvert individs ”ego pålitelighet”, som i denne oppgaven forstås som å tilsvare fungering på Kernbergs nevrotiske nivå. Innenfor Killingmos modell står slik fungering i et sterkere avhengighetsforhold til strukturaspekter enn til innholdsaspekter ved personlighetsfungering, mens de patologitilstandene som omtales av Kernberg knytter seg nettopp til slike innholdsaspekter.

Problemstillingen er hvorvidt det er mulig å integrere de to posisjonene teoretisk på en måte som gjør at dette paradokset oppheves. Dette undersøker jeg ved å fremsette hypoteser. I oppgaven vektlegges indre koherens til fordel for andre former for validering av psykoanalytisk teori. Oppgavens konklusjon er at muligheten for en teoretisk integrasjon av de to posisjonene er plausibel, og at dette er verdt å etterstrebe. I dette ligger det samtidig at oppgaven ikke har kommet frem til klare eller entydige svar angående hvordan dette kan skje. Oppgaven presenterer helt enkelt en hypotetisk retning for videre teoriutvikling, som i sin nåværende form synes å kunne bidra delvis til å integrere de to perspektivene. Retningen er imidlertid avhengig av å studeres videre dersom den skal kunne oppnå teoretisk eller praktisk gyldighet.

FORORD

Dette er en noe uvanlig hovedoppgave, den føles i en viss forstand uferdig. Mange av temaene ville kunne bli egne hovedoppgaver om jeg gikk dypere i dem, men jeg har hatt en større hang til overblikk enn fordypning. Oppgaven har nok derfor tapt noe beleggmessig tyngde ut fra mitt ønske om å ivareta et helhetsperspektiv.

Man kan videre kanskje si at oppgaven har et noe impresjonistisk preg, med sitt blikk over et teoretisk felt delvis basert på estetiske sammenhenger, dette da i tillegg til teoretisk argumentasjon og logisk resonnering. På den andre siden er den kanskje også noe tvangspreget, i sin streben etter å se nettopp disse estetiske sammenhengene, og med sin innbitte tro på at disse faktisk er mulige å finne frem til.

Jeg ønsker å se på oppgaven som et idegrunnlag jeg kan bygge videre på. Jeg håper at den i alle fall til en viss grad vil bli bedømt som et slikt idegrunnlag. Når det er sagt så har jeg også gått så grundig til verks som jeg maktet innenfor den tiden jeg hadde til rådighet.

Ved å danne nye hypoteser i såpass stor grad som jeg gjør kan man spørre om jeg overgår min egen ”potens” som skribent. Jeg vil helt enkelt si at jeg ikke kan benekte en slik påstand. Det eneste jeg kan gjøre er å forklare min inspirasjon, som er å forstå de dypeste rasjonaler som underligger menneskesinnets fungering. Dette har for meg vært lidenskapen bak fem års profesjonsstudium, og det forklarer også hvorfor jeg vegrer meg for å forlate et helhetsperspektiv.

Jeg vil takke følgende personer: Min veileder Anders Zachrisson for tiltrengt nøkternhet, tålmodighet med min manglende tydelighet og min selvforskyldte tidsnød i veiledningsprosessen, samt ikke minst for avgjørende bidrag i veiledningen; min kullkompis Jonas Bakkevig for inspirerende og nyttige kritikker samt tips om sentral kildelitteratur; Bjørn Killingmo for sitt nyanserende faglige språk, samt vennlige hjelpsomhet ved forespørsel om hjelp til å skaffe til veie hans nyere artikler.

INNHOUDSLISTE

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
INNHOUDSLISTE	4
1. INNLEDNING	6
1.1 OPPGAVENS KUNNSKAPSFELT	6
1.2 OPPGAVENS PROBLEMSTILLING.....	7
1.3 OPPGAVENS METODE.....	8
1.4 PLAN FOR OPPGAVEN.....	9
2. BAKGRUNN FOR PSYKOANALYTISK FORSTÅELSE AV PSYKOPATOLOGI.....	11
2.1 STRUKTURTEORI	11
2.2 KERNBERG VS. BLANCK OG BLANCK	13
2.3 KONFLIKTPATOLOGI OG MANGELPATOLOGI	15
2.4 HVA ER EN NEVROSE?	18
2.5 KILLINGMO OG DET PÅLITELIGE EGO	21
3. NY TEORETISK RETNING	24
3.1 KILLINGMO VS. KERNBERG	24
3.2 KERNBERG VS. MCWILLIAMS	26
3.3 INTEGRERING AV DET TEORETISK TYDELIGE OG DET KLINISK NYTTIGE	28
3.4 S-AKSENS RASJONALE	31
4. S-AKSEN.....	34
4.1 S-AKSEN I LYS AV KERNBERG	34
4.2 S-AKSEN OG DET SUBJEKTIVE	37

4.3	HØYRETYPE OG VENSTRETYPE STRATEGIER	38
4.4	OBJEKTRELASJONSMODUS OG KATEKSERINGSTILSTAND	40
4.5	AFFINITET MELLOM NIVÅER FOR STRUKTURDANNELSE	43
4.6	OVERBLIKK OVER AFFINITETER	45
5.	INTEGRERING AV S-AKSEN OG KERNBERGS STRUKTURMODELL	48
5.1	MCWILLIAMS MODELL, SORTERING OG REGRESJON	48
5.2	MAHLER VS. BLANCK OG BLANCK	50
5.3	STRATEGIENES SOFISTIKASJON OG STRATEGIENES NIVÅ FOR UTTRYKK	53
5.4	GENERELT REGRESIVT POTENSIALE OG STRATEGIENES INTRAPSYKISKE DOMINANS	56
5.5	HVA MED KERNBERGS STRUKTURMODELL?	57
6.	VARIABLENES SAMSPILL	60
6.1	SAMMENHENG MELLOM VARIABLENE	60
6.2	VARIABLENE OG PERSONLIGHETSFORSTYRRELSER	63
6.3	EN VIKTIG LØS TRÅD	65
7.	KONKLUSJON	68
7.1	PROBLEMSTILLING	68
7.2	OVERORDNET KONKLUSJON	69
7.3	KONKLUSJONENS RESONNEMENT	69
7.4	VEIEN VIDERE	71
	KILDELISTE	72

1. INNLEDNING

1.1 Oppgavens kunnskapsfelt

Det teoretiske fokuset i denne oppgaven er moderne psykoanalytisk teori, hovedsakelig innenfor den egopsykologiske tradisjonen. Sentrale kilder er Otto Kernberg, Gertrude og Rubin Blanck, Nancy McWilliams, og Bjørn Killingmo. Fokuset vil videre være hovedsakelig, men ikke eksklusivt, på strukturteori innenfor det egopsykologiske feltet. De mest relevante kildene i forhold til dette blir Otto Kernberg og Bjørn Killingmo, som står for to perspektiver innenfor egopsykologisk strukturtenkning som i en viss forstand kan ses som motsatser til hverandre.

Fokuset vil videre være på personlighetspatologi, som jeg i denne oppgaven velger å forstå som dysfunksjonelle objektrelasjonelle strategier. Disse strategiene kan i denne oppgaven defineres som en *”internalisert måte å forhandle med objektet på som barnet, i samspill med objektet, har erfart som det mest formålstjenelige for å oppnå ønskede gjensvar”* (Killingmo, 2001). Killingmo selv sikter ikke med denne formuleringen mot personlighetsforstyrrelser, men dersom vi innreflekterer hans syn på strategier i hans syn på betydningen av strukturelle aspekter i den analytiske prosessen (Killingmo, 2007), så drister jeg meg til å slutte at hans formuleringer omkring strategier kan gjelde også innenfor det personlighetspatologiske feltet. Med dette får oppgaven et sterkere fokus på overordnede personlighetsrelaterte patologitilstander enn på det vi kan kalle ”ren” konfliktpatologi og/eller mangelpatologi (Killingmo, 1989).

1.2 Oppgavens problemstilling

Det er ikke slik at jeg med denne oppgaven ønsker å fokusere på personlighetspatologi på bekostning av annen psykopatologi. Jeg ønsker å undersøke om det vil være mulig å "*rydde opp i*" den inkonsekvensen som kan påvises mellom Kernbergs og Killingmos perspektiver, en inkonsekvens som fremkommer idet Kernberg velger å plassere nettopp personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor et mer overordnet strukturelt rammeverk. Ved å gjøre dette vektlegger Kernberg innholdsaspekter ved personlighetsfungeringen innenfor en strukturell tankegang. Killingmo på den andre siden vektlegger at innholdsaspekter ved personlighetsfungeringen er sekundære innenfor strukturell tankegang (Killingmo, 1988, s. 77).

Man kan argumentere for at det innenfor rammen av den inkonsekvens som jeg her påpeker har oppstått i alle fall to ulike vektinger av den faglig relevans psykoanalytisk teori kan ha. Kernbergs perspektiv ivaretar det teoretisk tydelige, men er overforenkende i forhold til klinisk virkelighet. Killingmos perspektiv ivaretar nærheten til klinisk virkelighet, men mangler innreflektering av Kernbergs argumenter, hvis teoretiske tydelighet forlanger å bli tatt på alvor.

Jeg undersøker om det er mulig å oppnå en integrasjon av det følgende: Den teoretiske tydeligheten som kjennetegner Kernbergs strukturteori, med plassering av personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor de tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåene psykotisk, borderline og nevrotisk; den kliniske nytteverdien som kjennetegner Killingmos strukturperspektiv, med sin mer nøkterne og mindre teoribundne vurdering av hvert individs ego pålitelighet.

Den relevans en slik integrasjon vil kunne ha for psykoanalytisk teori og praksis er at man i så fall oppnår indre koherens av teorien. Dette er et viktig aspekt ved validering av psykoanalytiske teorier (Zachrisson & Zachrisson, 2005). Praktisk relevans kan eventuelt følge over tid som følge teoretisk koherens. Vi kan imidlertid

ikke på forhånd overskue den grad av praktisk relevansen oppnåelsen av teoretisk koherens vil kunne gi.

1.3 Oppgavens metode

Oppgaven er ikke-empirisk. Jeg presenterer kildelitteratur og diskuterer denne med et kritisk, men også et hypotesedannende blikk. Det hypotesedannende elementet i denne oppgaven er så omfattende at i henhold til artikkelformatene i publiseringsmanualen til den Amerikanske psykologforeningen, så har den et "theoretical" heller enn et "review" format (American Psychological Association, 2001, ss. 7-9). Oppgaven har imidlertid ikke et artikkelformat, men er en monografi, dette i samsvar med retningslinjene som er gitt for hovedoppgaven.

Psykoanalytisk litteratur har i liten grad vært empirisk i streng forstand, men oftest rikt illustrert med kliniske eksempler. Dette er så og si sjargongen innenfor psykoanalytisk litteratur. I motsetning til dette er denne oppgaven basert på en form for resonnering som evaluerer teoriens oppbygning, indre sammenheng og konsekvens.

Zachrisson og Zachrisson (2005) skisserer en heuristisk og normativ modell for validering av psykoanalytiske teorier. Modellen kan ses som å bestå av to akser, der den ene akse går mellom ytre og indre validering. Dette sier noe om hvorvidt en psykoanalytisk teori blir bekreftet via forståelsesrammer som går ut over den psykoanalytiske eller om den blir bekreftet kun innenfor sin egen forståelsesramme. Den andre aksene går mellom korrespondanse og koherens. Dette vil si hvorvidt en psykoanalytisk teori blir bekreftet via samsvar med den kliniske virkeligheten den er ment å beskrive eller om den blir bekreftet via konsekvens og mangel på motsigelser hva sammenhengene innenfor teoriens oppbygning angår.

Denne oppgaven forsøker verken å belyse psykoanalytisk teori i forhold til observasjoner konseptualisert innenfor den psykoanalytiske forståelsesrammen, i forhold til andre teorier, eller i forhold til observasjoner konseptualisert innenfor andre forståelsesrammer. Den forsøker å belyse psykoanalytisk teori ut fra psykoanalytisk teori selv. Dette innebærer kort og godt at oppgavens hensikt er indre validering via koherens (Zachrisson & Zachrisson, 2005).

En begrensning ved oppgaven er at praktiske, terapi relaterte implikasjoner av det teoretiske innholdet ikke vil bli diskutert. Dette følger delvis av den formen for validering som er valgt, men også ut fra et ønske om å begrense oppgavens omfang. Måten oppgaven forsøker å oppnå indre koherens av psykoanalytisk teori er også rent tentativ, en hypotesedannelse som er avhengig av å studeres videre for å kunne oppnå gyldighet. En siste begrensning som kan nevnes vedrører det kunnskapsfeltet som oppgaven fordyper seg i. Mange spørsmål som på en sentral måte er relevant for den tematikk som tas opp i denne oppgaven berøres ikke. Spesifikt kan jeg nevne spørsmålet om hva som gjør at en personlighetsrelatert patologitilstand aktiveres i et og samme individ, da framfor en annen personlighetsrelatert patologitilstand.

1.4 Plan for oppgaven

Etter innledningen vil oppgaven vil begynne med en del, altså del to, der psykoanalytisk "bakgrunnsteori" presenteres. Her vil jeg diskutere strukturbegrepet, Kernbergs teori, begrepsparet konfliktpatologi og mangelpatologi, hvordan vi kan forstå såkalte nevrosen, og til slutt Killingmos perspektiv, som jeg i denne oppgaven velger å omtale som "egopålitelighets-perspektivet". På denne måten tydeliggjøres forhåpentligvis i hvilken grad en helhetsforståelse av psykoanalytisk teori ivaretas som stilltiende premiss for oppgaven.

I oppgavens tredje del forklarer jeg nærmere hva jeg legger til grunn for det synspunktet at Kernbergs teori har teoretisk tydelighet uten klinisk nytteverdi, og at

Killingmos egopålitelighets-perspektiv tilsynelatende har det motsatte. Jeg forklarer med andre ord den inkonsekvensen eller det paradokset som er oppgavens mål å belyse og rydde opp i. Jeg forklarer videre noe om måten jeg vil forsøke å oppnå dette, nemlig ved å postulere en ny teoretisk variabel, som jeg kaller jeg for ”S-aksen”. ”S” står i denne sammenhengen for ”strategi”.

Oppgavens fjerde del tar for seg S-aksen og hvordan denne kan tenkes å se ut, rent hypotetisk sett. Kortfattat kan jeg her si at S-aksen representerer en psykostrukturell sekvensiering av personlighetsrelaterte patologyper, som man også finner innenfor Kernbergs teori. S-aksen knytter imidlertid ikke disse tilstandene direkte opp mot Kernbergs tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer. Dermed ivaretas tydeligheten i Kernbergs argumentasjon uten at vi er nødt til å gå på tvers av den nærheten til klinisk virkelighet som Killingmos perspektiv representerer, og som igjen tilsynelatende går på tvers av Kernbergs teori.

Integrering av S-aksen med øvrig psykoanalytisk teori er en forutsetning for at den skal kunne bidra i det å integrere det klinisk nyttige og det teoretisk tydelige innenfor ett og samme teoretiske perspektiv. Oppgavens femte del tar derfor for seg hvordan en slik integrering kan finne sted. Konklusjonen i denne delen av oppgaven blir at Kernbergs tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer kan erstattes av, eller integreres i, en rekke andre variabler. En av disse variablene kaller jeg for ”generelt regressivt potensiale”, og dette defineres som synonymt med Killingmos egopålitelighets-perspektiv.

Oppgavens sjette del tar for seg hvordan samspillet mellom S-aksen og de øvrige foreslåtte variablene kan tenkes å være. Til slutt kommer en konklusjon som viser i hvilken grad og eventuelt på hvilken måte oppgaven har maktet å besvare den problemstillingen som er formulert.

2. BAKGRUNN FOR PSYKOANALYTISK FORSTÅELSE AV PSYKOPATOLOGI

2.1 Strukturteori

Mentale strukturer kan defineres som *”varige mønstre og konfigurasjoner i sinnet”* (Blanck & Blanck, 1994, s.84). Disse kan dannes både gjennom en prosess av identifisering i tidlige interpersonlige forhold, og dessuten gjennom læring og erfaring med å løse adaptive konflikter. Strukturer kan også ses på som et *”mangelags serie med programmer”*, som organiseres av et eksekutivt apparat, ifølge Blanck og Blanck det de kaller *”det overordnede Ego”* (Blanck & Blanck, 1986, s. 43).

Strukturens funksjon er for det første prosessering av psykisk innhold. Strukturene er konfigurasjoner *”innenfor hvilket, mellom hvilket, og hvorigjennom hvilket mentale prosesser finner sted”* (Blanck & Blanck, 1986, s. 37). Vi kan derfor si at strukturen sier noe om måten psykisk innhold uttrykker seg på. Killingmo påpeker også at jo *”høyere”* strukturert, altså å forstå som utviklingsmessig *”jo senere”* strukturert et motiv er, jo mer nyansert uttrykkes dette. For å illustrere dette bruker han som eksempel følelsen av hat, en følelse som vil uttrykkes udifferensiert og intenst ved lavere grads strukturering, men differensiert og nyansert ved høyere grads strukturering (Killingmo, 1988, s. 36). Strukturenes funksjon kan også være psykisk forsvar. Strukturert forsvar, som Killingmo kaller karakterforsvar, innebærer at personens måte å defensivt mestre psykiske utfordringer på er nedfelt i personligheten som egosynton. Altså at forsvaret fungerer som en ureflektert del av individets personlighet, en del vedkommende ikke evner eller ønsker å gjøre til gjenstand for endring eller refleksjon (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 41).

Et kjennetegn på strukturer er tilgjengelighet. Et psykologisk fenomen er strukturalisert bare dersom dets funksjon ikke er altfor sårbart for den påvirkningen

sterke motiver eller konfliktpenninger kan utøve. De mentale prosessene som strukturene tillater må altså være stabile i måten de står til disposisjon for individet, og ikke lett regredierer eller trekkes inn i en rolle definert ut fra indre konflikt (Gullestad & Killingmo, 2005, ss. 38-39). Regresjon er *”en aksentuering av utviklingsmessig sett lavere funksjonsplan parallelt med at høyere og senere utviklede plan blir mindre dominerende”* (Killingmo, 1988, s. 39). Dersom strukturer trekkes inn i konflikt blir de mindre ledig som redskap, men i stedet redskaper for driftsutladning eller forsvar (Killingmo, 1988, s. 38). Et annet kjennetegn på strukturer er treghet i endring. Rapaport og Gill definerer strukturer nettopp som konfigurasjoner som har en treg endringshastighet (Blanck & Blanck, 1986, s. 37).

Grad av strukturalisering kan ses på som å variere langs et kontinuum. Dette betyr at et psykologisk fenomen kan være mer eller mindre strukturalisert, og det er ikke entydig når et fenomen er en struktur og når den ikke er det (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 39). Killingmo hevder at differensiering og strukturutbygging er sentrale kjennetegn ved egos utvikling. Han hevder videre at strukturer som er differensierte er mer stabile enn strukturer som er lite differensierte. Dette fordi differensierte strukturer har en større evne til både å absorbere, omforme og plassere ulike former for psykisk innhold. Dette vil si tanker, følelser og impulser som kan være uhåndterlige trusler for en mer udifferensierte struktur. Differensierte strukturer er derfor fleksible nok til å tillate endringer uten at dette utgjør en trussel for ens identitet (Killingmo, 1988, s. 35). Ifølge Killingmos tankegang synes det slik som om grad av differensiering og grad av strukturalisering er to ulike variabler. Et fenomen kan være sterkt strukturalisert og lite differensiert, eller motsatt.

Killingmo hevder at fiksering (utviklingsstans) gir dårligere prognose for behandling enn regresjon (Killingmo, 1988, s. 48). Fiksering sier tilsynelatende noe om grad av differensiering, som beskrevet over, og dermed om foranderlighet. Differensiering og strukturutbygging kan i så fall erstattes av fiksering. Om en utviklingsmessig tidlig, og dermed udifferensiert struktur/prosesseringsform er fiksert, så finnes det ikke senere strukturer å lene seg på, til forskjell fra ved

regresjon. Dersom fikserte strukturer i tillegg kan defineres ut fra sin funksjon som karakterforsvar, vil den logisk ikke bare være treg i endring, men forbli uendret på grunn av den funksjonen forsvaret tjener. Strukturens stabilitet vil kunne omgjøres til uskiftelig rigiditet.

2.2 Kernberg vs. Blanck og Blanck

I tråd med Mahlers utviklingsteori hevder Kernberg at individets første utviklingsmessige oppgave er klargjøring av hva som er selv og hva som er andre. Dersom dette ikke oppnås er det den definerende forutsetning for psykotiske tilstander (Mitchell & Black, 1995, s. 174). Den andre utviklingsmessige oppgaven, ifølge Kernberg, er å overkomme ”splitting”. Dette oppnås altså idet individet klarer å oppleve ”hele objekter” og et ”helt selv” som er har både gode og dårlige sider (Mitchell & Black, 1995, s. 175). Dersom dette ikke oppnås er dette den definerende forutsetningen for Kernbergs konseptualisering av borderline patologi, som en samlebetegnelse for alvorligere tilstander som blant annet inkluderer alvorlige personlighetsforstyrrelser som den narsissistiske (Kernberg, 1986, s. 93). Freuds klassiske teori om nevrosener som strukturelle konflikter er Kernbergs tredje nivå, og reflekterer psykopatologi på et høyere nivå av personlighetsutvikling. Her blir indre impulser opplevet som truende, og dette aktiverer psykisk forsvar som skal holde de truende impulsene på avstand (Mitchell & Black, 1995, s. 175).

Den enkleste måten å illustrere Kernbergs strukturelle tredeling på er å bruke begrepene realitetstesting og identitetsintegrering. På et overordnet psykotisk nivå kjennetegnes individet av sviktende realitetstesting. På et overordnet borderline nivå kjennetegnes individet av intakt realitetstesting, men manglende identitetsintegrering. På et overordnet nevrotisk nivå kjennetegnes individet av både intakt realitetstesting og identitetsintegrering (Kernberg, 1986, ss. 5-6).

På bakgrunn av dette foreslår Kernberg også en systematisering av personlighetspatologi ut fra psykostrukturelle kriterier. En høyere nivå, eller nevrotisk form for det han kaller karakterpatologi inkluderer den hysteriske, den tvangspregede, og den depressiv-masochistiske personlighetsforstyrrelsen. På et lavere nivå, eller borderline nivå av karakterpatologi finner vi det meste av det Kernberg kaller infantile og narsissistiske personligheter, samt schizoide, paranoide og antisosiale personligheter. Et mellomliggende nivå inkluderer bedre fungerende narsissistiske og infantile personligheter, samt passiv-aggressive personligheter (Kernberg, 1986, s. 93).

Blanck og Blanck følger en lignende tredeling for psykopatologi, men skisserer en mykere grense mellom de ulike nivåene. De har laget en modell for evaluering av psykopatologi hvor ulike "strømmer" vektes på tvers av en utviklingsmessig inndeling i tre nivåer. Disse "strømmene" kan dermed forstås som utviklingsmessige variabler (Blanck & Blanck, 1994, ss. 146-153). Et eksempel på en slik variabel, som også er svært relevant for Kernbergs begrep "identitetsintegrering" er "splitting". På det som i Blancks og Blancks modell tilsvarer Kernbergs nevrotiske nivå, såkalt "psykologisk fødsel", så kjennetegnes denne "strømmen" av at tidligere gode og dårlige persepsjoner av objektet er blitt integrert i representasjoner av en enkelt og hel annen person. På det som tilsvarer Kernbergs borderline nivå, såkalt "rapproachment", så er gode og dårlige representasjoner av selvet, og av objektet, ennå ikke integrert på en slik måte at de samtidig kan representere en og samme person (Blanck & Blanck, 1994, s. 148).

I Blancks og Blancks modell er det mulig for en person å befinne seg på et utviklingsmessig nivå i henhold til en variabel, og på et annet i henhold til en annen. Det er for eksempel mulig for en person å fungere på nivået for "psykologisk fødsel" i forhold til variabelen "splitting", men på nivået for "rapproachment" i forhold til variabelen "toleranse for frustrasjon". Det viktige med dette er det prinsipielle i moderering av Kernbergs modell, altså at en person kan være på ulike utviklingsmessige stadier med ulike deler av sin personlighet. I Blancks og Blancks

modell fremtrer med dette en flytende overgang mellom nivåene, noe som gjør at teorien har en større nærhet til klinisk virkelighet. Dette er ikke det samme som å si at Blancks og Blancks modell er en videreutvikling av Kernbergs. De to er ulike modeller med to ulike fokus.

Selv om variablene i Blancks og Blancks modell er definert som utviklingslinjer som hver kan befinne seg på ulike stadier definert ut fra grad av strukturering, så er de tilsynelatende ikke forklarende bare for rent strukturelle fenomener. De kan tilsynelatende også si noe om mer dynamiske fenomener som for eksempel regressiv bevegelse. Man kan for eksempel tenke at lav toleranse for frustrasjon bidrar i retning regressiv sårbarhet, dersom alt annet likt.

Når det gjelder implikasjonene av dette i forhold til teori omkring psykopatologi, så er det først og fremst at en strukturell nivåinndeling av den typen Kernberg skisserer utelukkende må forstås som et teoretisk-illustrativt ”stillas”. Det er ikke et verktøy som kan brukes til å beskrive eller diagnostisere individer. Ikke bare befinner et og samme individ seg på flere utviklingsmessige nivåer på samme tid, men ut fra de samme strukturelle variablene som illustrerer dette, kan vi også forstå at et og samme individ fungerer i ulik grad, på ulike nivåer, til ulik tid. Den komplett ”egopålitelige nevrotikeren” er derfor en stereotyp eller i beste fall et punktavgrenset fenomen, ikke en rommende og avgrenset kategori i den virkelige verden.

2.3 Konfliktpatologi og mangelpatologi

Konflikt, som kjennetegner de formene for psykisk lidelse Freud hevdet å kunne behandle med sin psykoanalyse (Mitchell & Black, 1995, s. 16), krever at det har skjedd en viss utvikling av individets psykiske strukturer. Siden konfliktpatologi er definert ut fra såkalt intersystemisk konflikt kreves det at det har funnet sted en differensiering mellom de instansene i sinnet som kan ligge i konflikt med hverandre.

Altså mellom id, ego, og superego, samt også innad i selve egoet. Det er bare ved konfliktpatologi at angst kan være knyttet til ens egne indre opplevelsestilstander. Da oftest følelser og tanker som er knyttet til objektrelasjoner som oppleves forbudte (Killingmo, 1989).

Konfliktbegrepet måtte etter Freud suppleres med begreper som beskrev en annerledes form for patologi, med opphav på individets tidligste utviklingstrinn. Slik patologi er blitt definert ikke som konflikt, men som en type mangel. Både mangel på stimulering, skjevstimulering eller overstimulering kan på ulike måter gi opphav til disse såkalte mangelpatologiske tilstandene. Subjektivt sett så vil disse tilstandene oppleves som en form for kontaktløshet, falskt selv, angst for fragmentering, følelse av å ikke eksistere, og som kronisk tomhetsopplevelse (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 47). Mangelpatologi kan på den andre siden også defineres som en form for intrasystemisk svikt, altså som en defekt i selvstrukturen. Dette kan for eksempel være mangel på objektkonstans, identitetsdiffusjon, splitting, eller manglende kapasitet for emosjonell relasjon til andre. Det er altså snakk om at egoets utvikling er mangelfull eller ødelagt. Den angsten en opplever behov for å forsvare seg mot ved mangelpatologiske tilstander er å forstå som en angst for fragmentering, for det å miste sin opplevelse av identitet (Killingmo, 1989).

Skillet mellom mangelpatologi og konfliktpatologi kan på overflaten ligne på en tonivås strukturmodell som da i en viss forstand vil ligne Kernbergs trenivås modell. Ifølge en slik tankegang vil mangelpatologi, siden den ikke er basert på intersystemisk konflikt, kunne beskrive all patologi som ikke faller inn under det som er tema for den klassiske Freudianske psykoanalysen. Dette tilsvarer Kernbergs psykotiske og borderline nivåer. Dette er noe som vi har sett Kernberg forklarer med begrepene realitetstesting og identitetsintegrering. Konfliktpatologi, som er definerende for den nevrotiske konflikt, vil da være noe som kommer på toppen av dette, og vil trenge andre forklaringsmodeller enn ren på mangel realitetstesting og identitetsintegrering.

Ifølge Killingmo vil senere utviklede strukturer inneholde de tidligere. Tidlige tilløp til mangelpatologi, eller svak mangelpatologi, vil derfor være innbakt i senere strukturer selv om disse har nådd en grad av utvikling kan sies å tilsvare en ”nevrotisk strukturering” (Killingmo, 1989). Dette resonnementet vil kanskje kunne illustreres ved å bruke en mursteinsvegg som analogi. Dersom man mangler en enkelt murstein i et lag av murstein kan man likevel bygge videre dersom man ”lukker såret”. Dette kan man gjøre fordi neste lag med murstein hviler med sin vekt på de mursteinene som ville tilstøtt den som mangler. Mangler man derimot to murstein, så må en bruke neste lag med påbygning til å redusere ”såret” til kun en mursteins bredde. Først på det neste laget lar såret seg lukke. Innenfor rammen av en slik analogi vil store åpne sår vanskelig la seg lukke. Nevrotisk nivå kan på samme måte tenkes å kunne oppnås på en sikker eller på en mindre sikker måte. Dette er tilsynelatende en annen måte å si noe av det samme som vi så i forhold til Blancks og Blancks modell, nemlig at i en og samme person er skillet mellom ulike utviklingsmessige nivåer av strukturalisering aldri absolutt. En person kan ha oppnådd strukturering på nevrotisk nivå, men likevel være preget av underliggende mangler i sin personlighetsutvikling.

Et annet prinsipp, er at selv en ”lagdelingsteori”, som jeg her antar at mursteinsanalogien representerer, ikke tar ikke hensyn til det som ville blitt kalt ”dislokalisering” dersom vi henter vår analogi fra geologien (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 50). Dette vil si at materialer fra ”høyere” og ”lavere” lag kan blande seg med hverandre. Dersom en psykisk organiseringsprosess har pågått lenge, slik som i en voksen person, så vil derivater av mangel og konflikt kunne være kombinert i komplekse sammenhenger, og det vil som en følge av dette være vanskelig å skille det konfliktpatologiske skarpt fra det mangelpatologiske (Killingmo, 1989). Dette antyder noe mer enn det at individer ikke utelukkende befinner seg på enhetlige, diskrete utviklingsnivåer. Det sier noe om at selve det tilsynelatende kvalitativt endrede idet vi går fra borderline nivå til nevrotisk nivå er kunstig. Altså at selve den tematikk som tilsynelatende er konfliktbasert, reelt sett også kanskje kan være mangelbasert. Den ideen at mangelpatologi og konfliktpatologi kan ligne på en

tonivås strukturmodell som er analog til Kernbergs trenivås modell er derfor en overforenkling.

2.4 Hva er en nevrose?

Hvorfor oppstår da sykdom på det nevrotiske nivå? Kernberg, som andre før ham, bruker begrepet superego når han beskriver nevrotiske konflikter. Han mener at personlighetsstrukturer på både borderline og psykotisk nivå er kjennetegnet av manglende integrering av superegos forløpere, det vil si primitive sadistiske og idealiserte objektrepresentasjoner. Patologi innenfor det nevrotiske nivået ser han derimot som kjennetegnet av et relativt godt integrert, men overdrevent strengt superego. Regulering av selvfølelse ved overdrevent strenge skyldfølelser eller depressive stemningssvingninger representerer altså en patologisk superego integrering karakteristisk for nevrotisk organisering (Kernberg, 1986, s. 21).

Kernberg påpeker imidlertid at det langt fra eksisterer et "en-til-en" forhold mellom superego integrering og den strukturelle integreringen av personligheten generelt (Kernberg, 1986, s. 21). Man kan derfor spørre hva annet enn superegos konstitusjon som er forklarende for nevrotisk patologi. Man kan videre, og av samme grunn, spørre hva som skiller superego fra en av mange utviklingsvariabler lik de Blanck og Blancks modell. Blanck og Blanck beskriver superego nettopp en differensiert gradering, en rand, innenfor egoet selv (Blanck og Blanck, 1994, s. 13). Vi må spørre oss hva det er ved den overordnede personlighetens utvikling som kan eller må instruere dannelsen av et overdrevent strengt superego.

Også tradisjonelt har det vært den intersystemiske konflikten mellom id, ego, og superego som har definert nevrotisk patologi innenfor psykoanalytisk teori. Såkalt "psykologisk fødsel", som overordnet tilsvarer identitetsintegrering og oppnåelse av fungering på nevrotisk nivå, kan kun finne sted i og med institusjonen av et superego som holder i sjakk Ids angstinduserende innflytelse (McWilliams, 1994, s. 28). Dette

---

kan enten bety at superego må gå i konflikt med et id-dominert ego eller at ego og superego er allierte mot id (Blanck & Blanck, 1986, s. 93).

Som Killingmo påpeker har psykoanalysens fokus skiftet fra id - ego konflikter til selv - objekt relasjoner. Dette betyr imidlertid ikke annet enn at vi har som utfordring å innreflektere hvordan ego og superego dannes ut fra relasjonserfaringer. Ved å si at en type internalisert objektrelasjon er i konflikt med en annen type internalisert objektrelasjon kan den klassiske konfliktmodellen presist overføres til objektrelasjonelt språk (Killingmo, 2007). De impulsene som er bestanddeler i en konflikt, definert ut fra den klassiske modellen, vil altså alltid finne uttrykk gjennom internaliserte objektrelasjoner.

Det er mulig å tenke at impulser og affekter som inngår i objektrelasjonelle erfaringer representerer trusler dersom de ikke er integrert i ego, altså ikke uttrykkelige gjennom egostrukturer (Fonagy, 2004, ss. 34-35). Litt overforenkende, og i fare for å gå på tvers av enkelte etablerte begrepsdefinisjoner, drister jeg meg til å foreslå at slike impulser og affekter da kanskje vil fortsette å være representative for det som innenfor tradisjonell terminologi ville ha blitt omtalt som id. Dette vil i så måte være å forstå som et uttrykk for mangelpatologi, siden det innebærer at selve egoets utvikling er ødelagt eller ufullkomment. Dette kan vi begrunne med at egos strukturer viser seg utilstrekkelige i forhold til det å kunne differensiere, integrere, uttrykke og omforme impulser og affekter (Stolorow, 1987, s. 70). Tilstander som kontaktløshet, falskt selv, angst for fragmentering, følelse av å ikke eksistere, kronisk tomhetsopplevelse (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 47), er som nevnt uttrykk for selve mangelpatologien som sådan. Dette er det logisk mulig å tenke på som den andre siden av det fenomenet at iboende affekter og impulser ikke oppleves som egne, og dermed ikke som en integrert del av ens selvopplevelse (Stolorow, 1987, ss. 67-68). Begge deler vil logisk kunne reflektere mangler ved egostrukturenes utvikling, noe som igjen vil kunne tenkes på som å tilsvare de strukturelle aspektene ved mangelpatologi.

På Kernbergs borderline nivå vil slike "u-egne" impulser og affekter, spesielt dersom de har blitt assosiert med negative objektrelasjonelle erfaringer, logisk kunne tenkes på som å utgjøre den ikke anerkjente delen av det splittede selvet. På Kernbergs nevrotisk nivå vil disse impulsene og affektene logisk måtte representere den hele, integrerte selvrepresentasjonen som per definisjon følger av identitetsintegreringen. Fordi impulsene og affektene ikke er strukturerte kan de imidlertid fortsatt tenkes å oppleves som en trussel mot den integrerte representasjonen av selvet. Dette vil igjen kunne tenkes å medføre at de internaliserte objektrelasjonene som disse impulsene og affektene oppleves eller uttrykkes gjennom må sanksjoneres av superego.

En slik tankegang vil tillate den tanken at samme type patologi kan ligge til grunn på alle nivåer av psykologisk strukturering. Altså kan mangelpatologi kanskje utgjøre grunnlaget for den nevrotiske konflikten. Dette er ikke det samme som å overmodig anta at mangelpatologi er det *eneste* som kan være grunnlag for nevrotisk konflikt. Det er imidlertid mulig å tenke at trusselen som ligger i opplevelsestilstander som følger av mangelpatologi kan resultere i undertrykking av de internaliserte objektrelasjonene som disse tilstandene uttrykker seg gjennom. Dette dersom man skal kunne oppleve det "trygt nok" å integrere de ulike delrepresentasjonene av selvet.

Man kan forestille seg at de kjennetegnene som Kernberg hevder er gjeldende for understrukturerte personligheter, nemlig manglende realitetstesting og/eller manglende identitetsintegrering, kan være en tendens som på et "rent emosjonelt plan" fortsatt kan ha påvirkningskraft også etter at man faktisk har oppnådd identitetsintegrering på et overordnet nivå. Dette da som følge av mangelpatologiske tendenser som ligger "under" den nevrotiske struktureringen. Kanskje kan identitetsintegreringen i slike tilfeller kun finne sted i og med at man er i stand til å instituere et strengt superego som holder truende opplevelsene knyttet til denne mangelpatologien i sjakk. Samtidig vil det da følge av samme tankegang at jo mindre identitetsintegreringen avhenger av denne strengheten i superegos funksjon, jo

mindre patologisk vil personen fungere påfølgende identitetsintegrasjonen og oppnåelsen av nevrotisk nivå av strukturering.

2.5 Killingmo og det pålitelige ego

Ideen om ”det pålitelige ego” danner et ankerfeste for Killingmos måte å vurdere psykopatologi på. Et pålitelig ego må ikke være sunt, men ego pålitelighet innebærer at egofunksjonene har nådd en grad av utvikling som gjør at de selv i krisepregede situasjoner viser en pålitelig motstand mot å bli trukket inn i regresjon. Det pålitelige ego er ifølge Killingmo generelt kjennetegnet ved: At det mestrer konflikt gjennom en utbygget forsvarsstruktur; At det betjener seg av affekt som signaler; At det opprettholder distanse i forhold til drift og affekter; At det skiller klart mellom selv og andre; At det utøver ansvar i selvrepresentasjonen og i objektforhold; At det opprettholder en relativt stabil identitet; At det kan observere seg selv kritisk og bedømme egne reaksjoner (Killingmo, 1988, s. 51).

Ved regresjon vil normalt bare noen deler av ego regrediere, mens andre deler forblir intakte, og derfor er ikke ego pålitelighet å se på som en enhetlig, men som en multifasettert faktor. Poenget fra en klinisk synsvinkel er derfor å få et bilde av egos sterke og svake sider. Klassifisering av individer i henhold til diagnostiske systemer visker for Killingmo ut nyanser mellom individene. Han ser det som mer interessant å finne ut hva som gjør personer ulike enn hva som gjør dem like, altså det motsatte av tanken bak medisinsk klassifisering. I stedet for å plassere et individ, ut fra en mer eller mindre veldefinert sykdomsbeskrivelse, i en kategori for psykopatologi som i seg selv også kan være mer eller mindre veldefinert, må man forsøke å besvare en rekke spørsmål som angår det enkelte individ spesifikt. Slike spørsmål kan ifølge Killingmo blant annet være: Hvilken ubevisst funksjon symptomene har; Hvilke mekanismer forsvaret betjener seg av; Hvilke deler av ego som er trukket inn i konflikt, og hvilke som fortsatt er konfliktfrie (Killingmo, 1988, ss. 49-50).

Killingmo identifiserer videre en rekke såkalte egofunksjoner hvis grad av fungering, når de ses i sammenheng med hverandre, er ment å indikere egos pålitelighet. Disse funksjonene kan ”avleses” blant annet gjennom hans metode basert på egopsykologisk fortolkning av Rorschach data (Killingmo, 1988, s. 20). Det finnes som han påpeker ingen komplett liste over slike egofunksjoner, men Killingmo har valgt ut de som han anser som spesielt relevante for den psykoanalytiske terapiteknikken. Disse er: Realitetstesting - evnen til å skille subjektive faktorer fra objektive i persepsjonen; Objekttilknytning - evnen til å danne affektive kontaktforhold til andre mennesker; Regulering av selvfølelse - evnen til å opprettholde en stabil selvaktelse; Toleranse for dysforisk affekt - evnen til å bevisst tolerere opplevelse av negativ affekt; Utsettelse av tilfredsstillelse - evnen til ikke å gi etter for en umiddelbar impuls i retning av tilfredsstillelse, men å utsette den i overensstemmelse med en overordnet målsetning; Syntetisk funksjon - evnen til å organisere fragmenter av ulik opplevelseskvalitet og fra ulike sammenhenger i meningsfylte helheter; Forsvarets avtrapning - i hvilken grad forsvarsstrukturen er i stand til å fange opp regresjon (Killingmo, 1988, ss. 67-76).

Karakteren kan deretter ses som en overordnet struktur som organiserer delstrukturer i et stabilt forhold til hverandre. Dette gir utladningen av impulser en organisert og stabil form (Killingmo, 1988, ss. 76-77). Fire sentrale aspekter ved karakterens utforming er: Grad av autoplastisk utforming; grad av konsistens; grad av fleksibilitet; grad av intakt lystevne. Disse aspektene legger vekt på form heller enn innhold, i motsetning til det som er typisk for psykiatrisk klassifisering, hvor for eksempel en passiv-underkastende strategi, definert ut fra sitt innhold heller enn sin form, kan være definerende for en diagnose (Killingmo, 1988, s. 77).

Killingmo identifiserer til slutt fire overordnede typer strukturutforming, som hver representerer 4 nivåer av strukturell differensiering eller egoutvikling, og som støtter seg til hvordan egofunksjoner og formaspektene som er presentert over fremtrer i det enkelte individ. Disse er: Den unyanserte struktur; Den løse struktur; Den skjeve struktur; Den nyanserte struktur (Killingmo, 1988, ss. 79-82). Den

nyanserte struktur vil i alle fall på et overfladisk plan ligne på Kernbergs nevrotiske nivå av fungering, og kjennetegnes av evne til terapeutisk allianse. Terapeutisk allianse vil ut fra et strukturelt perspektiv innebære evnen til objektiv synsvinkel, selvobservasjon og ansvarsfølelse (Killingmo, 1988, ss. 83-88).

3. NY TEORETISK RETNING

3.1 Killingmo vs. Kernberg

Det synes å eksistere en komplementaritet mellom perspektiver som forsøker å ivareta ”teoretisk tydelighet” og perspektiver som forsøker å ivareta ”klinisk nytteverdi”. Kernbergs teori er kanskje det beste eksempelet på det første, med sin inndeling mellom psykotisk, borderline, og nevrotisk nivå, plassering av personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor dette rammeverket, og begrunnelse av dette ut fra begreper som realitetstesting og identitetsintegrering (Kernberg, 1986, s. 93). Denne modellen blir samtidig lite klinisk nyttig. Den beskriver ikke reelle personer, men en forenklet, pragmatisk modell av reelle personer. Å plassere individer innenfor dette rammeverket blir ikke bare å plassere dem innenfor kategorier som er altfor grovmaskede, men som blir direkte feilaktige, av de samme grunner som er diskutert i del to av oppgaven.

Killingmos egopålitelighets-perspektiv (Killingmo, 1988, s. 51) utgjør den motsatte polen. Den forholder seg aktivt til den kliniske virkeligheten og har lagt til side målsetningen om å oppnå en nøyaktig og gjennomtrengende teoretisk forståelse av menneskets psyke for i stedet å oppnå klinisk nytteverdi innenfor sitt eget paradigme. Dette kan vi begrunne med at perspektivets viktigste premiss synes å være en åpenhet omkring det enkelte individs fungeringsmåte. Bare et pragmatisk begrep om egos pålitelighet er postulert i mer eller mindre streng forstand. I tillegg bruker perspektivet riktignok en rekke begreper som er ment å si noe om psykologisk fungeringsmåte, men disse er definert ut fra en målsetning om til en hver tid å skulle gjengi i ord, og i den grad dette er mulig, *variasjonen* mellom individer.

Også egopålitelighets-perspektivet bruker begrepet realitetstesting, samt begreper hvis mening kan omfatte meningen av begrepet identitetsintegrering

(Killingmo, 1988, ss. 67-76). Her er disse begrepene imidlertid relative og situasjonsbetingede. Det skisseres et komplekst felt for psykologisk helhetlig fungering der rigid inndelig i nivåer for fungering blir meningsløst. Det nevrotiske nivå innenfor Kernbergs teori må innenfor Killingmos egopålitelighets-perspektiv anses som et fungeringsnivå som er tilgjengelig hos alle mennesker, trolig bortsett fra ved alvorlige utviklingslidelser. Innenfor egopålitelighets-perspektivet blir spørsmålet under hvilke betingelser dette fungeringsnivået er tilgjengelig hos det enkelte individ (Killingmo, 1988, ss. 49-50).

Forskjellen mellom disse to måtene å tenke på kan på en grovt forenklende måte illustreres som følgende. Et hus i 3 etasjer kan beskrives gjennom å ta for seg husets struktur og beskrive dets oppbygning i tre etasjer. Implisitt kan man befinne seg i hver av etasjene. Dette blir som en analogi til Kernbergs teori. Alternativt kan en ta utgangspunkt i en beskrivelse av hver enkelt beboer. Innenfor en slik forklaringsramme kan oppholdssted i huset variere fra tid til annen, og fordi man tar individet som utgangspunkt er det heller ikke alltid at man får med seg helhetlige strukturelle beskrivelser av huset. Dette blir som en analogi til egopålitelighets-perspektivet.

Egopålitelighets-perspektivet bruker som vi har sett en rekke variabler indikative for ego pålitelighet som skal lene seg mot og ivareta strukturelle hensyn. Dette er som vi har sett variabler som realitetstesting, objekttilknytning, regulering av selvfølelse, toleranse for dysforisk affekt, utsettelse av tilfredsstillelse m.m. (Killingmo, 1988, ss. 67-76). Om en skal kombinere disse begrepene med Kernbergs strukturbegreper, så kan man kanskje si at alvorlige mangler i forhold til flere av variablene for ego pålitelighet vil være mer typisk for en hovedsakelig borderline enn en for en hovedsakelig nevrotisk fungering. Ekstreme mangler kan dessuten være indikative for psykotisk sårbarhet.

Det interaktive forholdet mellom variablene som er indikative for ego pålitelighet innenfor Killingmos perspektiv er ikke tydelig artikulert. Eksempelvis så vil man kunne tenke at grad og form for ”regulering av selvfølelse” både påvirker og

påvirkes av grad og form av ”objekttilknytning” samt ”toleranse for dysforisk affekt”. Dermed kan disse variablene tenkes å påvirke hverandre, interagere med hverandre, og ligge til grunn for hverandre på måter som ikke er gjort eksplisitt i teorien. Dette er også med på å synliggjøre at Killingmos perspektiv ennå ikke har ”teoretisk tydelighet”. Det er det imidlertid viktig å presisere at dette heller ikke er perspektivets målsetning. Kernbergs teori, på den andre siden, har teoretisk tydelighet, men da på en måte som vi må anse som overforenkende og rent illustrativt i forhold til psykologisk virkelighet.

3.2 Kernberg vs. McWilliams

Kernberg plasserer altså personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor rammen av sin tredelte modell for overordnede psykologiske fungeringsnivåer. Narsissistiske og såkalt infantile tilstander hører blant annet hjemme på borderline nivået, mens tvangspregede, histrioniske og depressiv-masochistiske tilstander hører hjemme på det nevrotiske nivået (Kernberg, 1986, s. 93). Denne måten å tenke på, det å plassere personlighetsrelaterte patologyper innenfor nivåer av psykologisk fungering, underbygger han som vi har sett med strukturelle argumenter. Narsissistiske personligheter er for eksempel definerbare ut fra manglende identitetsintegrering, noe som også kjennetegner det overordnede nivået denne tilstanden er plassert innenfor, nemlig borderline nivået (Kernberg, 1986, s. 40).

Nancy McWilliams fremstiller en modell hvor hun tar utgangspunkt i en grunnleggende ”Kernbergsk” fremstilling av overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer, fra psykotisk, via borderline, til nevrotisk nivå. Hun hevder imidlertid at på hvert av disse tre nivåene, så kan man finne uttrykk for samme type personlighetspatologi. En narsissistisk organisert personlighet for eksempel, kan derfor bli identifisert på et psykotisk, et borderline, eller et nevrotisk nivå. Det samme

---

gjelder en tvangspreget personlighet, en paranoid personlighet o.s.v. (McWilliams, 1994, s. 93).

Det McWilliams gjør ved å fremsette denne modellen er å dele den utviklingsbaserte aksene i Kernbergs overordnede teori inn i to akser. Den ene aksene sier noe om overordnet psykostrukturelt fungeringsnivå, på samme måte som også Kernbergs modell også gjør dette. Den andre aksene indikerer personlighetsrelaterte patologitilstander, tilstander som hver enkelt altså kan dekke over hver av de tre overordnede fungeringsnivåene. Dette gjør at McWilliams modell blir mer kompleks visuelt sett enn Kernbergs. Den førstnevnte av disse to aksene, den som identifiserer kun de overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåene som enten psykotisk, borderline, eller nevrotisk (Mitchell & Black, 1995, s. 175), vil heretter i oppgaven bli omtalt som "Kernbergs strukturmodell". Helheten av Kernbergs teori, som omhandler både Kernbergs strukturmodell og plassering av patologityper innenfor dette rammeverket (Kernberg, 1986, s. 93), vil bli omtalt som "Kernbergs teori".

Den sistnevnte aksene i McWilliams modell, aksene som sier noe om patologityper, er ikke like strengt utviklingsmessig sekvensiert ut fra strukturelle resonnementer som de samme patologitypene er i Kernbergs teori. McWilliams modell ser derfor ut til å tape noe strukturelt og argumentasjonsmessig for å oppnå en noe større grad av klinisk gyldighet. McWilliams påpeker riktignok at patologitypene ikke er jevnt distribuert langs alle fungeringsnivåer. Paranoide, for eksempel, vil være mer vanlig på det psykotiske enn på det nevrotiske nivå. Likevel, som hun argumenterer, er det mulig å bruke modne forsvarsmekanismer som intellektualisering, og ennå ha dårlig realitetstesting, begrenset identitetsintegrering etc. (McWilliams, 1994, s. 93).

McWilliams forsøker likefullt delvis, som Kernberg gjør i streng forstand, å se ikke bare de tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåene, men også de personlighetsrelaterte patologitilstandene fra et utviklingsmessig perspektiv. Dette gjør hun da ut fra resonnementer om hvordan forsvarsmekanismene som kjennetegner de ulike patologitypene kan sekvensieres utviklingsmessig

(McWilliams, 1994, s. 98). Dessuten ut fra grad av objekttilknytning som de ulike typene tillater (McWilliams, 1994, s. 145).

Denne formen for argumentasjon har imidlertid ikke samme teoretiske presisjon som den Kernberg legger til grunn når han sekvensierer patologityper ut fra strukturelle, utviklingsmessige kriterier. Dette fordi de ulike patologitypene i McWilliams modell kan forekomme på alle nivåer for psykostrukturell fungering *til tross for* hennes argumentasjon om hvor de ligger nærmest utviklingsmessig. De to aksene i McWilliams modell ser ut til å samhandle med hverandre som delvis avhengige, delvis uavhengige variabler. Det avhengighetsforholdet som eksisterer mellom dimensjonene er ikke presisert, men bare vagt antydnet, som en slags affinitet mellom enkelte patologityper og et av de tre overordnede fungeringsnivåene.

3.3 Integrering av det teoretisk tydelige og det klinisk nyttige

Denne oppgaven forsøker å se om det er mulig å skissere en måte å tenke på som kan integrere de "teoretisk tydelige" med de "klinisk nyttige" perspektivene. Oppgaven har ikke som overordnet mål å utarbeide det teoretiske *innholdet* av et slik rammeverk, selv om den forbeholder seg å danne hypoteser også i forhold til dette. Målet for oppgaven er først og fremst å argumentere omkring hvorvidt en slik forståelsesmodell kan sannsynliggjøres som en teoretisk målsetning innenfor psykoanalytisk teori. Det nye rammeverket vil måtte ha større teoretisk tydelighet sammenlignet med Killingmos egopålitelighets-perspektiv. Den vil tilsvarende også måtte ha større kompleksitet enn Kernbergs teori, en kompleksitet som må innreflektere argumentene i del to av denne oppgaven for å kunne ivareta klinisk nytteverdi.

Måten denne oppgaven forsøker å danne hypoteser omkring muliggjørelsen av et slik perspektiv på er å postulere en streng utviklingsmessig sekvensiering, som vi

kan kalle "S-aksen", for personlighetsrelaterte patologitilstander. "S" står i denne sammenhengen for "Strategi". S-aksen tar eksistensen av personlighetsforstyrrelser (American Psychiatric Association, 2000, s. 685) til inntekt for eksistensen av utviklingsmessig sekvensierte, stereotype strategier for tilpasning generelt og forsvar spesielt, som kan, men som ikke må, bli strukturerte i personligheten. Disse "patologiske typene" skal heretter i oppgaven omtales som strategier, dette fordi jeg velger å forstå disse først og fremst som *"en internalisert måte å forhandle med objektet på som barnet, i samspill med objektet, har erfart som den mest formålstjenelige for å oppnå ønskede gjensvar"* (Killingmo, 2001). En slik formulering av strategibegrepet gir videre rom for ulike grader av strukturalisering samt ulike nivåer av psykisk fungering (Killingmo, 2001).

Den sekvensieringen av patologityper som S-aksen representerer er ganske tilsvarende den som McWilliams indikerer i sin modell når hun løselig antyder en vag utviklingsmessig sekvensiering av personlighetsrelaterte patologitilstander. "S-aksen" blir da, på nøyaktig samme måten som vi så i forhold til McWilliams' modell, en dimensjon som eksisterer atskilt fra Kernbergs strukturmodell. Kernbergs strukturmodell og det som her vil bli kalt "S-aksen" er altså, nøyaktig analogt til det som fremkom i McWilliams modell, å anse som to mer eller mindre parallelle variabler som er delvis avhengige, delvis uavhengige, av hverandre.

Resonnementer som går på at enkelte strategier, eksempelvis den narsissistiske, er å anse som mer strukturelt primitive og/eller utviklingsmessig tidligere enn andre, eksempelvis den tvangspregede, er som vi har sett ikke noen nytt. Det er en ren videreføring av en eksisterende teoretisk tenkemåte som spesielt Kernberg har vært en talsmann for (Kernberg, 1986, s. 93). Det nye er å postulere denne lineariteten, ikke bare som en strengt definert teoretisk variabel slik Kernberg også gjør, men også som teoretisk atskilt fra Kernbergs strukturmodell. Det som gjør S-aksen forskjellig fra aksens indikativ for patologityper i McWilliams modell er det at S-aksen, til tross for at den er atskilt fra den Kernbergs strukturmodell, bevarer

strengheten i Kernbergs strukturelle argumentasjon for patologytypenes utviklingsmessige sekvensiering.

Dette grepet, å postulere den hypotetiske variabelen som S-aksen er, blir gjort for å kunne bygge ut hypoteser omkring hvordan Kernbergs argumenter om patologytypenes utviklingsmessige sekvensiering forholder seg til det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet. Dette var ikke mulig så lenge den utviklingsmessige sekvensieringen av patologytyper på en overforenkende måte var teoretisk bundet opp mot Kernbergs strukturmodell, slik som innenfor Kernbergs teori. S-aksen postuleres også for å kunne stå som en motsats til, eller som en illustrasjon av, den mangelen på teoretisk tydelighet som McWilliams modell representerer når den sammenlignes med Kernbergs teori. Dette ut fra nettopp et ønske om å forholde seg til en psykoanalytisk teori som ivaretar både klinisk nytteverdi og teoretisk tydelighet. Jeg anser det ikke som nødvendig å validere det nøyaktige innholdet i ”S-aksen” for å kunne bruke den som et teoretisk redskap.

Samtidig som jeg postulerer en streng utviklingsmessig sekvensiering av strategier i og med S-aksen, så er poenget i klinisk virkelighet å alltid huske at S-aksen bare i en *viss* forstand representerer en utviklingsmessig sekvens. Det at en strategi er strukturelt sett mer primitiv enn en annen kan altså i klinisk virkelighet bety at den i en *viss* forstand er utviklingsmessig tidligere, men i det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet vil en slik påstand, alt annet likt, være overforenkende. Dette på grunn av de samme argumentene som er presentert i del to av oppgaven.

Av nettopp denne grunnen vil det etter hvert være avgjørende å presisere teoretisk hvordan S-aksen knytter seg til annen psykoanalytisk teori. Altså *måten* S-aksen forholder seg til helheten av det praktisk-kliniske felt hvor utviklingsmessig linearitet i form av Kernbergs teori hittil kun har gjenspeilet seg som rent teoretisk illustrerende. Gjennom å danne hypoteser i henhold til denne problemstillingen kan teorien kanskje utvikles i henhold til målsetningen om å integrere de teoretisk tydelige og de klinisk nyttige perspektivene.

3.4 S-aksens rasjonale

Som nevnt i oppgavens innledning har vi nå kommet til et punkt i oppgaven hvor det videre fokuset er på personlighetsrelaterte strategier heller enn ren mangelpatologi og/eller ren konfliktpatologi. I dette ligger en tanke om at defensivt motiverte objektrelasjonelle strategier kommer som en følge av underliggende mangelpatologi og/eller konfliktpatologi, men denne tanken må ikke ses som et nødvendig premiss for oppgavens hensikt og utforming. For enkelhets skyld kan vi heretter i oppgaven kalle ren mangelpatologi og/eller konfliktpatologi som forekommer uten bruk av S-aksens strategier for ”ren patologi”.

Grunnen til at vi nå vil fokusere på strategier heller enn ”ren patologi” er at den inkonsekvensen som fremkommer mellom Kernbergs strukturelle argumenter for en utviklingsmessig linearitet på den ene siden, og det faktum at slik linearitet er klinisk overforenkende på den andre, tydeliggjøres nettopp kun når Kernberg fokuserer på personlighetsrelaterte patologitilstander, altså det vi i denne oppgaven velger å omfattes med begrepet strategier. Det er ved å argumentere sterkt for hvordan disse patologitypene kan sekvensieres langs en utviklingsmessig lineær akse at hans teori blir vanskelig å avfeie, samtidig som det er åpenbart at den er overforenkende i klinisk sammenheng.

Det er *ikke* slik at oppgaven ønsker å fokusere på personlighetspatologi på bekostning av ”ren patologi”. Oppgaven ønsker å undersøke om det vil kunne være mulig å ”rydde opp i” den inkonsekvens som fremkommer mellom det teoretisk tydelige, representert ved Kernbergs teori, og det klinisk nyttige, representert ved Killingmos egopålitelighets-perspektiv, for deretter å se hvordan dette eventuelt påvirker totaliteten av psykoanalytisk sykdomsforståelse, ”ren patologi” inkludert.

For å gjøre noe såpass dristig som å postulere en ny teoretisk variabel, S-aksen, i en hovedoppgave, så kan det være lurt å begynne med å prøve å besvare

enkelte spørsmål litt nærmere. Det første spørsmålet er hva det er ved psykoanalytisk teori gjør at S-aksen fyller et tomrom. Grunnen til å fremsette S-aksen som en hypotese er at utviklingsmessig sekvensiering av strategier, på bakgrunn av Kernbergs strukturelle resonnementer (Kernberg, 1986, ss. 5-6), kan virke som et prinsipp innenfor psykoanalytisk teoridannelse som burde være vanskelig å avfeie, benekte, eller ignorere. Det teoretisk tydelige, representert ved Kernberg strenge utviklingsmessige sekvensiering av patologityper, blir imidlertid nettopp ignorert innenfor det klinisk nyttige perspektivet, da representert ved Killingmos egopålitelighets-perspektiv.

Derfor vil det å på hypotetisk grunnlag postulere S-aksen kunne gi et faglig alibi for å videreutvikle psykoanalytisk teori omkring en slik utviklingsbasert måte å tenke omkring personlighetsrelaterte patologitilstander, noe som ellers ville kunne oppfattes som å mangle faglig rettferdiggjøring ut fra vurderinger basert på mer helhetlig psykologisk virkelighet. S-aksen kan på den måten utforskes separat som om innenfor rammen av et forenklet univers som det Kernbergs teori representerer. Dette da utenfor rekkevidden av kritikk som går på at dette er forenklende, fordi dette allerede er tatt høyde for teoretisk.

Det andre spørsmålet er hva som må til for å verifisere eller bekrefte S-aksen. Vi må ta som utgangspunkt at det er mulig å tenke seg en mangedimensjonal forståelse av psykologisk virkelighet, der S-aksen er en enkelt dimensjon. Man kan i så fall tenke at utviklingen av egofunksjoner, definert ut fra det til enhver tid mest egnede vokabular, muliggjør at S-aksen kan "vendes om" og blir utviklingsmessig horisontalt heller enn vertikalt. Dette forutsatt at vi anser vertikalitet som til enhver tid å utgjøre utviklingens "retning", hypotetisk sett. Videre at ennå andre former for psykostrukturell utvikling kan gjøre at også denne nye og mer komplekse gestalten "vendes". Psykologisk fungering vil ut fra en slik tenkemåte ligne en Rubriks kube, der funksjoner tilhørende den hypotetiske og strengt utviklingsmessig sekvensierte S-aksen kan befinne seg hvor som helst i det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet. Dette er i samsvar med det som ble omtalt i del to av denne oppgaven.

Ved å postulere S-aksen som en strengt lineær hypotetisk variabel, som på ukjente måter knytter seg til det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet, kan man med tiden etterstrebe en tydeliggjøring av de konkrete måtene S-aksen forholder seg til dette komplekse feltet på. I og med dette kan man samtidig håpe på å nærme seg et rammeverk som med tiden kan integrere det teoretisk tydelige med det klinisk nyttige. Dette kan for eksempel tenkes å kunne skje dersom man identifiserer ulike dimensjoner hvis variasjon relativ til S-aksen indikerer endringer i overordnet psykologisk fungeringsnivå. Bekreftelse av S-aksens gyldighet vil avhenge av hvorvidt man klarer å integrere den i det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet.

Målet må dessuten være å over tid tydeliggjøre S-aksen teoretisk slik at denne oppnår en sterkere grad av indre teoretisk gyldighet. Dette er et mål i seg selv, selv om det ikke skulle lede frem mot en teoretisk integrasjon med det komplekse feltet av helhetlig psykologisk virkelighet. Altså, selv om det bare skulle tjene til å raffinere en modell som ikke er annet enn teoretisk tydelig, slik Kernbergs teori er det. En slik tydeliggjøring vil uansett vise at den rasjonale som ligger til grunn for S-aksen, med opphav i Kernbergs resonnementer, ikke kan ses bort fra som en premissleverandør for teoridannelse innenfor det psykoanalytiske feltet.

Et siste spørsmål er hva som gir meg som hovedoppgavekandidat autoritet nok til å postulere en teoretisk variabel som det S-aksen er. Dette spørsmålet vil jeg la stå relativt ubesvart. Det å postulere S-aksen er et dristig grep, og jeg refererer til mine kommentarer i forordet dersom noen ønsker flere synspunkter omkring dette.

4. S-AKSEN

4.1 S-aksen i lys av Kernberg

Det understrekes med tydelighet at den fremstillingen som følger i hele denne delen av oppgaven er rent forslagsvis og hypotetisk, den er ikke ment å være en postulert teori, men en illustrasjon av en tankeretning og et utgangspunkt for videre tenkning. På denne bakgrunnen tillater jeg meg å fremstille S-aksen med en viss forutinntatt selvsikkerhet som ikke vil være kledelig om man ikke biter seg merke i dette forbeholdet.

S-aksen kan foreslås å inneholde 10 stereotype strategier inspirert av, men ikke nødvendigvis å anse som identiske med mekanismene bak dagens diagnostiserbare personlighetsforstyrrelser. Disse strategiene kan innenfor S-aksen sekvenseres parvis langs en utviklingsemessig linje som kan forstås enten ut fra grad av strukturell differensiering eller eventuelt ut fra utviklingsmessig sekvens. En slik måte å resonnerer på finnes som vi har sett allerede basert på Kernbergs arbeider (Kernberg, 1986, s. 93). Om jeg først fremstiller S-aksen forenklende, og som Kernberg ser de personlighetsrelaterte patologitilstandene *som om* de eksisterer rent parallelt til Kernbergs strukturmodell, så vil jeg kunne foreslå det som følger under.

Såkalt ”Attack on linkage” og paranoid strategi vil vi kunne anta at tilhører psykotisk fungeringsnivå, med manglende realitetstesting. ”Attack on linkage” er å kutte båndene til de delene av psyken som relaterer seg til objekter (Ogden, 2004, s. 37). Paranoid strategi er å eksternalisere smerte følt i objektrelasjoner ved å projisere det smertefulle til det eksterne objektet. Dette da på en måte som ikke er korrigerbart gjennom normal projektiv identifikasjon (Bion, 1962, ss. 31-37).

Schizoid og antisosial strategi vil vi kunne anta at tilhører skjæringspunktet mellom psykotisk og borderline fungeringsnivå. Dette fordi de ser ut til å kunne opprettholde et kjerneselv, mens det er mangelen på den stabile tilstedeværelsen av et slikt kjerneselv er kjennetegnende for psykotiske tilstander (Stern, 2000, ss. 70-72). Kjerneselvet ser ved disse strategiene ut til å opprettholdes samtidig som emosjonelle bånd til verdenen av eksterne objekter brytes. Individets relasjon til denne objektverdenen er det som videre personlighetsstrukturering er ment å bygges på. Schizoid strategi er å trekke seg bort fra den ytre objektverdenen og inn i en verden av indre objekter (Guntrip, 1969, ss. 19-20). Antisosial strategi er å introdusere et omnipotent (og dermed usårbart), men tyrannisk objekt, og dermed ikke lenger oppleve noe emosjonelt behov for andre objekter (McWilliams, 1994, s. 156).

Emosjonelt ustabil og narsissistisk strategi vil vi kunne anta at tilhører borderline fungeringsnivå, med manglende identitetsintegrering (Kernberg, 1986, s. 93). Emosjonelt ustabil strategi er å søke negative selvrepresentasjoner ”annullert” gjennom andres ensidige og kontinuerlige bekreftelse av de positive (Masterson, 2000, s. 68). Strategien kjennetegnes av splitting og en markant, omskiftelig ustabilitet i evalueringen av både selv og andre (American Psychiatric Association, 2000, ss. 706-708). Narsissistisk strategi er å bruke et splittende forsvar for å benekte dårlige selvrepresentasjoner gjennom primitiv identifisering med et idealisert objekt, slik at også selvrepresentasjoner gjennom dette kan idealiseres (Masterson, 2000, s. 71). Gjennom dette oppnås en rent tilsynelatende identitetsintegrering i forhold til selvrepresentasjoner, men ikke i forhold til objektrepresentasjoner (Kernberg, 1986, s. 40). Objektrelasjoner evalueres i henhold til den rolle de spiller i forhold til idealisering av selvrepresentasjonene (McWilliams, 1994, s. 175). De kan imidlertid kanskje fremtre som mer stabile enn ved emosjonelt ustabil strategi fordi man samtidig kan benekte objektenes positive egenskaper så vel som deres injurierende kraft.

Depressiv og moralsk masochistisk strategi vil vi kunne anta at tilhører skjæringspunktet mellom borderline og nevrotisk fungeringsnivå, med en slags delvis

identitetsintegrering som innebærer fortsatt splitting mellom gode og dårlige kvaliteter ved selv- og objektrepresentasjoner, samtidig som disse representasjonene har oppnådd en stabilitet som hindrer fluktuering i deres evaluering. Depressiv strategi er å forsøke å bevare agensen i egen selvrepresentasjon, og dermed attribuere alle negative erfaringer til selvrepresentasjonen, som dermed blir kun dårlig, kun uverdige o.s.v. (McWilliams, 1994, s. 237). Shedler & Westen (2004) foreslår at det som i dag kalles unngående og avhengig personlighetsforstyrrelse er to undergrupper av depressiv strukturering. Moralsk masochistisk strategi er å se på seg selv som moralsk bedre enn andre fordi man tolererer livets urettferdighet og smerte, samtidig som man kan rette passiv aggresjon mot andre (McWilliams, 1994, s. 259), derfor blir selvbildet stabilt godt, men prisen for dette er en "lidelsesidentitet" som man psykologisk sett er avhengig av å opprettholde.

Histrionisk og tvangspreget strategi tilhører nevrotisk fungeringsnivå, med fullstendig identitetsintegrering, men samtidig med indre konflikter som gir opphav til nevrotiske strategier. Kanskje kan man se det slik at tendenser mot å på et emosjonelt plan fortsatt "splitte" i sin evaluering av selv- og objektrepresentasjoner, må finne et kompromiss med evnen og viljen til å opprettholde den oppnådde identitetsintegreringen. Den histrioniske strategien er i så måte å søke selvbekreftelse gjennom andre, da via kriterier man ikke har internalisert og dermed ikke forstår. Man blir på den måten avhengig av å aktivt prøve og feile, og via dette fremkommer det histrioniske atferdsmønsteret (McWilliams, 1994, s. 312). Den tvangspregede strategien er å søke selvbekreftelse gjennom indre bekreftelse, men også da via kriterier man ikke har internalisert, og dermed ikke forstår. Man blir på den måten avhengig av å tvangsmessig "blokkere ut" at det finnes andre former for bekreftelse enn den man setter som kriterium for seg selv, og dermed også for andre. Slik kan man resonnerer ut fra blant andre Shapiro (1999, ss. 38-43).

4.2 S-aksen og det subjektive

Om man skal se på den samme oppsetningen av S-aksens strategier uten referanse til Kernbergs begreper, så kan man i stedet ta utgangspunkt i det opplevelsesmessige grunnlaget for å ta i bruk hver enkelt strategi. På det første strukturerbare nivået for strategier kan man kanskje si at det oppleves farlig å kjenne på negative, uorganiserbare impulser og affekter som assosieres med kontakt med objekter. Svaret på dette kan enten være å kutte båndene til de delene av psyken der den negative affekten føles, nemlig de delene av psyken som relaterer seg til objekter (Bion, 1962, ss. 95-99). Dette tilsvarer "attack on linkage". Det kan også være å projisere den negative, ytre affekten til de ytre objektene (Bion, 1962, ss. 31-37). Dette tilsvarer paranoid strategi.

På det andre strukturerbare nivået for strategier kan man kanskje si at det oppleves farlig å være en del av "en truende objektverden" når en først har organisert den negative affekten tilstrekkelig til å ha en relativt forutsigbar kontakt med denne verdenen. Svaret på dette kan enten være å trekke seg vekk fra den ytre verden og inn i en verden av indre objektrelasjoner (Guntrip, 1969, ss. 19-20). Dette tilsvarer schizoid strategi. Det kan alternativt være å introjisere den truende verdenen i form av et omnipotent, primitivt objekt (McWilliams, 1994, s. 156). Dette tilsvarer antisosial strategi.

På det tredje strukturerbare nivået for strategier kan man kanskje si at det oppleves farlig å akseptere dårlige sider ved selvet når en først har akseptert å skulle "være en del av" den ytre objektverdenen. Svaret på dette kan enten være å søke ensidig bekreftelse av de gode delene av selvrepresentasjonen gjennom å gjøre seg avhengig av andres kontinuerlige bekreftelse av disse (Masterson, 2000, s. 68). Dette tilsvarer emosjonelt ustabil strategi. Det kan alternativt være å benekte de dårlige delene av selvrepresentasjonen gjennom å identifisere seg med et lite differensiert, idealisert objekt (Masterson, 2000, s. 71). Dette tilsvarer narsissistisk strategi.

På det fjerde strukturerbare nivået for strategier kan man kanskje si at det oppleves farlig å utsette seg selv for trusselen om manglende imøtekommelse av det integrerte selvet, når en først har akseptert dårlige sider ved dette selvet. Svaret på dette kan være å ensidig søke bevaringen av egen agens ved å påta seg alt ansvar for negative opplevelser, noe som medfører kronisk devaluering av selvet (McWilliams, 1994, s. 237). Dette tilsvarer depressiv strategi. Det kan alternativt være å godta skuffelsen over negative livserfaringer som et premiss for ens tilværelse, for så å kunne bevare et godt selvbilde gjennom moralsk selvrettferdigelse og muligheten til å klandre og heve seg over andre (McWilliams, 1994, s. 259). Dette tilsvarer moralsk masochistisk strategi.

På det femte strukturerbare nivået for strategier kan man kanskje si at det oppleves farlig å akseptere at en ikke forstår/mestrer objektive mellommenneskelige kriterier for interpersonlig bekreftelse. Dette når en først klarer å utsette seg for trusselen om manglende imøtekommelse av den integrerte selvrepresentasjonen. Løsningen på dette kan enten være å unngå kontakt med slike kriteriene av frykt for at man vil komme til kort i forhold til disse, og i stedet søke bekreftelse via kronisk overfladiske, omskiftelige kriterier som man ikke har internalisert (Shapiro, 1999, ss. 119-12). Dette tilsvarer histrionisk strategi. Det kan også være å unngå kontakt med kriteriene av frykt for at man vil komme til kort, men da benekte at man ikke mestrer kriteriene for bekreftelse (Shapiro, 1999, ss. 38-43). Dette tilsvarer tvangspreget strategi.

4.3 Høyretypale og venstretypale strategier

Prinsipielt sett kan vi anta at det er mulig å oppleve den trusselen som S-aksens strategier må tenkes å oppleves som en adaptiv løsning på også uten å ta i bruk S-aksens strategier. Denne trusselen, dersom den har forårsaket utviklingsskade i form av mangelpatologi, vil kunne tenkes å oppleves av individet som totaliteten av

negative objektreasjonelle erfaringer (Gullestad & Killingmo, 2005, ss. 41-46). Bruk av strategier, vidt definert, og i en noe annerledes forstand enn det som legges til grunn innenfor S-aksen, vil kunne tenkes å inngå i enhver objektreasjonell erfaring (Gullestad & Killingmo, 2005, s. 104). Totaliteten av indre objektreasjonelle erfaringer, med dertilhørende strategier, vil derfor kunne tenkes på som uttrykk for noe som ligger nær "ren" mangelpatologi og/eller konfliktpatologi. Man trenger med andre ord ikke begrense bruken av begrepet "strategier" til de overordnede stereotypene som presenteres i S-aksen. "Ren patologi", forstått på denne måten, vil logisk kunne tenkes å medføre variasjon i affektivt uttrykk, så vel som bruk av strategier, avhengig av hvilke objektkonstellasjoner som til enhver tid er aktivert i individet. Dette vil under visse forhold kunne tenkes å få individet til å fremstå som emosjonelt ustabilt.

Når det gjelder den parvise sekvensieringen av S-aksens strategier som fremkommer på hvert av de fem strukturerbare nivåene som er foreslått, så kan man tenke seg at hver strategi har noe felles med en av strategiene på hvert av de andre nivåene, noe som tilsvarende skiller den fra den andre strategien på hvert av disse nivåene. I så fall vil det fremkomme to kategorier av strategier innenfor S-aksen, kategorier som hver inneholder en enkelt strategi på hvert av nivåene.

Den ene kategorien kan antas å inneholde "attack on linkage", schizoid, emosjonelt ustabil, depressiv, og histrionisk strategi. Disse kan ses som å ha det til felles at de søker å håndtere den indre trusselen gjennom å tilegne seg en strategi som *ikke utgjør en garanti* for suksess. Vi kan kalle disse strategiene for "venstretypale strategier". Den andre kategorien kan antas å inneholde paranoid, antisosial, narsissistisk, moralsk masochistisk, og tvangspreget strategi. Disse kan ses som å ha det til felles at de søker å håndtere den indre trusselen gjennom å tilegne seg en strategi som *på en forsert måte er ment å utgjøre en garanti* for suksess. Vi kan kalle disse strategiene for "høyretypale strategier".

Om vi slik antar at venstretypale strategier ikke utgjør en garanti for suksess, kan vi tenke at ulike affektuttrykk som tilhører underliggende objektreasjoner i form

av ”ren patologi” kan komme til uttrykk når den overordnede strategien kommer til kort i forhold til sin adaptive/defensive funksjon. Om vi tilsvarende antar at høyretypale strategier er ment å utgjøre en garanti for suksess, kan vi tenke at ulike affektuttrykk som tilhører underliggende objektreelasjoner i form av ”ren patologi” sjelden eller aldri vil komme til uttrykk. Unntaket er kanskje tilfeller der strategier dekompenierer som følge av utilstrekkelighet i forhold til det formålet de tjener.

Som illustrasjon av dette kan vi bruke den venstretypale strategien emosjonelt ustabil strategi, som jeg her velger å anta at relativt nøyaktig samsvarer med Borderline personlighetsforstyrrelse (American Psychiatric Association, 2000, s. 706). Denne kan, på grunn av sin omskiftelighet i affektive uttrykk minne om mangel på bruk av strategi overhodet. Den kan altså minne om ren mangelpatologi strukturert på et Borderline nivå for overordnet psykostrukturell fungering. Det stereotype og strategiske i den emosjonelt ustabile fremferd kan imidlertid kanskje forstås bedre dersom vi tenker at individet er avhengig av splitting som fiksert måte å relatere seg til objekter på. Kun gjennom å ”splitte” kan man ved denne strategien forsøksvis holde de negative delene av selvrepresentasjonen på avstand (Masterson, 2000, s. 68). Splittingen kan derfor tenkes å tjene en funksjon av psykisk forsvar. På denne bakgrunnen kan man tenke at det er først når personen ikke får sine positive selvrepresentasjoner bekreftet gjennom å bruke splitting som strategi at underliggende objektreelasjoner med sine dertilhørende affektuttrykk kommer til overflaten. Inntil splittingen viser seg utilstrekkelig som strategi er den emosjonelt ustabile tvert imot stabilt nærhetssøkende og emosjonelt appellerende (Millon, 1996, s. 663), og i dette ligger også et tydelig strategisk element.

4.4 Objektreelasjonsmodus og katekseringstilstand

De venstretypale strategiene kan man kanskje anta at representerer en sårbarhet i det at man opplever seg selv avhengig av å motta regulering av sin selvfølelse utenfra.

De høyretypale strategiene kan man tilsvarende kanskje anta at kjennetegnes ved at man inntar rent tilsynelatende selvforsynthet eller autonomi hva regulering av selvfølelse angår. De venstretypale strategiene kan man anta at inntar en defensiv avhengighet i forhold til et overordnet ”objektrelasjonsmodus”. Vi kan eksempelvis tenke på splitting som et slikt objektrelasjonsmodus. Videre kan vi anta at de høyretypale strategiene, enten i stedet for eller i tillegg til dette, baserer seg på en defensivt motivert, men uttrykksmessig offensiv katekseringstilstand. Dette kan tenkes som å tillate den tilsynelatende autonomien hva regulering av selvfølelse angår. Vi kan eksempelvis tenke på den narsissistiske idealiseringen av selvrepresentasjoner som uttrykk for en slik katekseringstilstand.

På det første nivået innenfor S-aksen forsøker man å unngå kontakt med negative opplevelser knyttet til objektrelasjonelle erfaringer. Den venstretypale (attack on linkage) måten å oppnå dette på er å bryte båndene til de delene av egen psyke som kan ha en forutsigbar relasjon til de ytre objektene. Den høyretypale (paranoide) katekseringstilstanden kan være å projisere negative opplevelser ved objektrelasjonelle erfaringer til representasjoner av andre, som dermed blir negativt katekserte. På den måten kan man i en viss forstand opprettholde en form for relasjon til objektene, men heller ikke da på et plan som tillater realitetstesting.

På det andre nivået innenfor S-aksen forsøker man å ikke anerkjenne behov for den relasjonen man kan ha til objektene i og med dannelsen av kjerneselve. Den venstretypale (schizoide) måten å oppnå dette på er å på en passiv måte la være å benytte seg av den evnen til relasjon til ytre objekter som man rent strukturelt sett har oppnådd. Den høyretypale (antisosiale) katekseringstilstanden kan være omnipotent elevasjon av selvrepresentasjonen over objektrepresentasjonene, hvis katekseringstilstand dermed blir kjennetegnet av likegyldighet. På den måten kan man i en viss forstand benytte seg av sin strukturelle evne til relasjon med objektene, men heller ikke her på en måte som tillater reelle emosjonelle relasjoner.

På det tredje nivået innenfor S-aksen forsøker man å unngå kontakt med negative opplevelser knyttet til selvrepresentasjonen. Den venstretypale (emosjonelt

ustabile) måten å oppnå dette på er å gjøre seg avhengig av splitting i et forsøk på å holde negative representasjoner av selvet på avstand. Den høyre typale (narsissistiske) katekseringstilstanden kan være å idealisere selvrepresentasjonen via umoden identifisering, slik at selvrepresentasjonen blir ensidig positivt katekert. På den måten slipper man å bruke splitting på en veldig omskiftelig måte i relasjon til objektene, men denne stabiliteten kommer av en katekseringstilstand som bare er mulig innenfor en objektrelasjonsmodus som er definert ut fra splitting.

På det fjerde nivået innenfor S-aksen forsøker man å unngå at objektreasjonelle erfaringer skal kunne påvirke reguleringen av ens selvfølelse, og dermed bidra til sårbarhet. Den venstre typale (depressive) måten å oppnå dette på kan være å gi opp forventningen om at objektreasjonelle erfaringer kan bidra med noe positivt. Den høyre typale (moralsk masochistiske) katekseringstilstanden kan være å innta en stabil moralsk devaluering av objektrepresentasjoner, noe som tillater en følelse av moralsk overlegenhet gjennom lidelse. Dette kan igjen kanskje tillate en viss form for positiv kateksering av både selvrepresentasjoner og objektrepresentasjoner. På denne måten kan man forholde seg til objekter uten depressiv resignasjon, men likevel ikke på en måte som tillater åpenhet for genuint positive objektreasjonelle erfaringer.

På det femte nivået innenfor S-aksen forsøker man å unngå objektreasjonelle opplevelser som innebærer en følelse av å ikke mestre objektive kriterier for den gjensidige bekreftelse og selvfølelsesregulering som forekommer gjennom sosiale samspill. Den venstre typale (histrioniske) måten å oppnå dette på kan være å unngå relasjon med objektene på et plan som er emosjonelt ”dypt nok” til å føle kontakt med slike objektive kriterier. Den høyre typale (tvangspregede) katekseringstilstanden kan være å benekte at en ikke forstår disse kriteriene, noe som kanskje kan sies å medføre en kateksering av tvangspregede regler og imperativer. Man oppnår likevel ikke med dette noen dypere relasjon til andre mennesker.

4.5 Affinitet mellom nivåer for strukturdannelse

Shapiro tegner et bilde av en affinitet som eksisterer mellom paranoide og tvangspregede tilstander basert på oppmerksomhetsstil (Shapiro, 1999, s. 58). Han påviser også en mekanisme for regressiv retning fra tvangspregede til paranoide tilstander (Shapiro, 1999, s. 104). Han tegner videre et bilde av en affinitet som eksisterer mellom histrionisk strategi og andre strategier som har impulsivitet som fellestrekk. Dette leder ham blant annet til å plassere antisosial strategi i affinitet med den histrioniske (Shapiro, 1999, ss. 142-143). Kanskje kan det være at Shapiro, i sitt søk etter prinsipper som kunne vise affinitet mellom histrionisk strategi og andre, lavere strukturerte strategier, dette som en analogi til den affiniteten han påviste mellom tvangspreget og paranoid strategi, valgte feil prinsipp. Kanskje er det ikke impulsivitet, men en impresjonistisk stil og sans for det idiosynkratiske (Shapiro, 1999, s. 111), som mest fornuftig kan antyde affinitet mellom histrionisk strategi og andre, lavere strukturerte. Dette da som en direkte, men motsatt, parallell til den innsnevrede oppmerksomhetsstilen som kjennetegner affiniteten mellom tvangspreget og paranoid strategi.

I så fall vil histrionisk strategi kunne vise en affinitet med schizotype tilstander, som kan ses på som en mild variant innenfor det schizofrene spektrum, og som nettopp kjennetegnes av en impresjonistisk og svært idiosynkratisk stil (Millon, 1996, ss. 621-624). For argumentets skyld vil jeg inntil videre aksepterer en uklarhet i forhold til det at schizotype tilstand ikke er fullt ut overlappende eller identisk med det vi har foreslått som den lavest strukturerte venstre typale strategien, altså "attack on linkage". Innenfor rammen av denne uklarheten så vil det kunne synes å oppstå en affinitet mellom hver av de to lavest strukturerte strategiene, og en av de to høyest strukturerte strategiene. En må i så fall samtidig spørre seg hva som gjør at affiniteten mellom tvangspreget og paranoid strategi på den ene siden, og schizotype tilstander og histrionisk strategi på den andre siden, hopper over tre strukturenbare nivåer for strategidannelse. Dette vil stå som et åpent spørsmål i denne oppgaven.

Nå som vi har antydnet en mulig affinitet mellom det lavest strukturerbare og det høyest strukturerbare nivået for strategier innenfor S-aksen, kan vi spørre oss om det også finnes lignende affiniteter mellom andre strukturerbare nivåer innenfor S-aksen. Guntrip hevder for eksempel at det finnes en klar affinitet mellom schizoid og depressiv strategi, som representerer henholdsvis det andre og det fjerde nivå for strukturalisering innenfor S-aksen. Fairbairn sier at depresjon er et problem av ”kjærlighet som er blitt sint”. Det er et angrep på et avvisende objekt. Det leder til depresjon ettersom man må frykte at ens hat kan ødelegge den personen man trenger, og denne frykten vokser til skyld. Man frykter å elske, fordi ens hat kan ødelegge. Schizoide tilstander er et problem av “kjærlighet som er blitt sultent”. Dette gir rom til frykt for at ens kjærlighet har blitt så oppslukende at selve kjærligheten i seg selv har blitt destruktiv (Guntrip, 1969, s. 24).

Ifølge Guntrip er skyld sentralt ved det depressive temaet i klassisk bruk av begrepet. Depresjon kan derfor ses på som en tilstand basert på patologisk skyldfølelse. Denne måten å tenke på knytter depresjon til ødipusstadiet for utvikling, med sin ambivalens i forhold til hat og kjærlighet, og med sin skyld (Guntrip, 1969, ss. 139-141). Dette underbygger argumentet om at den depressive strategi kan plasseres tett oppunder nevrotisk strukturerings, siden det er ødipuskompleksets løsning som tradisjonelt anses som å instituere et integrert superego og fungering på nevrotisk nivå (Blanck & Blanck, 1986, ss. 116-121). Manisk forsvar, som ifølge Guntrip kan forekomme både i forhold til depressive og schizoide tilstander, vil ta ulik form avhengig av hvilken av disse to tilstandene manien skal beskytte mot. Mot depresjon vil manien ta form av en avvisning av all følelse av skyld og moralske følelser. Mot schizoide tilstander vil manien ta form av kompulsiv aktivitet (Guntrip, 1969, ss. 153-154). Guntrip antyder også en dimensjon for regressiv bevegelse fra depressive tilstander og mot schizoide (Guntrip, 1969, s. 143).

Videre må vi da også spørre oss om det finnes en affinitet mellom de to andre strategiene som jeg her har plassert på de samme strukturerbare nivåene for strategier innenfor S-aksen, altså mellom antisosial og moralsk masochistisk strategi.

McWilliams hevder at mishandlede jenter tenderer mot å utvikle masochistiske trekk, mens mishandlede gutter tenderer mot å utvikle sadistiske trekk (McWilliams, 1994, s. 261). Vi kan imidlertid ikke innlysende tegne en dimensjon for regressiv retning fra moralsk masochistisk til antisosial fungering. Det finnes i stedet en tiltrekning mellom den moralsk masochistiske og den antisosiale hva interpersonlige forhold angår. De masochistiske, som Millon (1996, ss. 585-586) omtaler dem, søker interpersonlige forhold hvor de kan være selvoppofrende i den grad at dette inviterer utnytting og mishandling. De søker å indusere skyld i en partner gjennom selvoppofrelse, selv lenge etter at dette viser seg ufruktbart, noe som vil være tilfellet i forhold til den antisosiale. Den antisosiale på sin side, vil logisk kunne tenkes å oppleve den moralsk masochistiske som en perfekt partner som kan domineres og eies for oppfyllelsen av hans eller hennes egne emosjonelle behov.

4.6 Overblikk over affiniteter

I henhold til den resonneringen som er lagt til grunn over, så er bare det tredje og midterste av de fem strukturerbare nivået for strategidannelse som ”står alene”, altså uten en påvist mekanisme som gir det en affinitet med noen av de andre strukturerbare nivåene. Det er dette nivået som er strukturerbart i forhold til den narsissistiske og den emosjonelt ustabile strategien. Kanskje er S-aksen best å forstå, ikke som en linje, men som en diagonal hvis horisontale retning vendes på det midterste av de 5 vertikale nivåene. På denne måten blir to og to strukturerbare nivåer for strategidannelse liggende ”ovenfor” hverandre på alle nivåer bortsett fra det tredje, midtre nivået, som utgjør diagonalens vendepunkt. Hvis dette er tilfelle så blir neste spørsmål hva vil da en slik pillignende fasong er uttrykk for, teoretisk sett.

Den mulige affiniteten mellom strukturnivåene en og fem kjennetegnes så langt vi har sett ut fra oppmerksomhetsstil. De venstretypale strategiene, ”attack on linkage”, her med sin tentative stedfortreder, de schizotype tilstandene, og histrionisk

strategi, er impresjonistiske og ufokuserte. De høyretypale strategiene, paranoid og tvangspreget, er rigide og innsnevrede. For begge strategier på hvert av de to nivåene gjelder det tilsynelatende at man er stilt overfor utfordringen om å organisere noe man ikke har integrert strukturelt sett, nemlig negative objektrelasjonelle erfaringer. På første nivå forekommer disse negative objektrelasjonelle erfaringene innenfor en strukturell situasjon hvor kjerneselveet ikke er fungerende. På femte nivå forekommer disse negative objektrelasjonelle erfaringene innenfor en strukturell situasjon der både det realitetstestende kjerneselveet og det nevrotisk strukturerte selvet med sin oppnådde identitetsintegrering er fungerende. Det som ikke er internalisert på nivå fem synes å være objektive betingelser for regulering av selvfølelse gjennom relasjoner. Dette kan kanskje ses som et utslag av mangelpatologi som underligger den høyere struktureringen.

Affiniteten mellom strukturnivå to og strukturnivå fire synes å kunne kjennetegnes ut fra grad av vilje til å engasjere seg i objektrelasjoner. De venstretypale strategiene, schizoid og depressiv, innebærer en slags resignasjon i forhold til å engasjere seg i objektrelasjoner, og en tilsvarende pasifisering som under visse forhold kanskje kan kompenseres for med mani. De høyretypale strategiene, antisosial og moralsk masochistisk, representerer tilsvarende en slags resignasjon i forhold til den *mening* man tillegger de objektrelasjonene man engasjerer seg i. Kanskje fordi man faktisk engasjerer seg i objektrelasjoner på et visst plan, så unngår man imidlertid en fluktuerende mellom pasifisering og mani. For begge strategiene på hvert av de to nivåene ser det ut til å gjelde at man har organisert visse typer negative objektrelasjonelle erfaringer uten å ha blitt gitt håp om at relasjoner kan bidra til selvets videre utvikling eller imøtekommenhet av selvets behov. På nivå to finnes kjerneselveet som en isolert instans uten at man på et emosjonelt plan engasjerer seg i objektrelasjoner. På nivå fire, hvor man ligger tett oppunder nevrotisk strukturering, har man tilsvarende ”gitt opp” håpet om at det å engasjere seg i objektrelasjoner kan bidra positivt i forhold til det å regulere ens selvfølelse i positiv retning.

Strukturnivå tre, som inneholder den emosjonelt ustabile og den narsissistiske strategien, synes å kunne kjennetegnes av at man er stilt overfor den utfordringen å organisere negative objektreasjonelle erfaringer, dette da tilsvarende som på nivå en og fem. På nivå tre er det bevegelsen mot identitetsintegrering som kan lammes om denne utfordringen ikke mestres. Det som skiller nivå tre fra nivå en og fem er dette med oppmerksomhetsstil (Shapiro, 1999, ss. 58-59), samt påviste mekanismer for regressiv retning fra tvangspregede til paranoide tilstander, en mekanisme som ikke berører strategiene på det tredje strukturerbare nivået (Shapiro, 1999, s. 104).

Med dette kan vi si at S-aksen er antydnet som en teoretisk variabel. Det er langt fra slik at S-aksen, dersom dens rasjonale overhodet viser seg gyldig, dermed er uttømmende forstått. Dette verken i forhold til overordnet utforming eller med tanke på dens indre dynamikk. Jeg har helt enkelt bare pekt på noen faglige temaer som jeg har forsøkt å systematisere i henhold til den tankegangen som underligger postuleringen av S-aksen. S-aksen kan ikke sies å ha noen form for teoretisk gyldighet på nåværende stadium. Det hele er derfor, som også nevnt tidligere, å anse som en illustrasjon av en tankeretning, noe som kan være et utgangspunkt for videre tenkning.

5. INTEGRERING AV S-AKSEN OG KERNBERGS STRUKTURMODELL

5.1 McWilliams modell, sortering og regresjon

Nå som vi har presentert S-aksen som en variabel som eksisterer atskilt fra Kernbergs strukturmodell, så kan det neste skrittet være å undersøke hvordan S-aksen forholder seg til nettopp denne modellen, med sine tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer. Dette er det samme som McWilliams gjorde da hun satte en akse med fungeringsnivåene psykotisk, borderline, og nevrotisk opp mot en akse med patologityper, som to akser innenfor et koordinatsystem (McWilliams, 1994, s. 92). Det vi her må undersøke er om det er fornuftig å bruke en fremstilling tilsvarende den McWilliams bruker, eller om denne blir overforenkende, slik at vi heller bør se etter andre måter å fremstille forholdet mellom S-aksen og Kernbergs strukturmodell på.

Siden noen strategier, som den paranoide, defineres ut fra mer primitive mekanismer, så kan de som vi har sett i en *viss* forstand alltid ses på som utviklingsmessig tidlige, og ikke som sene. Dette er i tråd med tanken bak å postulere S-aksen. Paranoia er basert på projeksjon, som ifølge Klein er den utviklingsmessig tidligste mekanismen som inntreffer for å hankses med ubehag, og hvis manglende korreksjon gjennom adekvat projektiv identifisering fører til ren ”internitet”, en nær autistisk modus for fortolkning av virkeligheten (Ogden, 2004, ss. 31-37).

Tilsvarende, og også i tråd med tanken bak å postulere S-aksen, siden noen strategier defineres ut fra mer sofistikerte mekanismer, så kan de i en *viss* forstand alltid ses på som utviklingsmessig sene, og ikke tidlige. Den tvangspregede strategien, for eksempel, har som et premiss at et integrert superego bidrar til å legge overdrevent strenge premisser for individets livsutfoldelse (Shapiro, 1999, ss. 42-43). Dersom løsning av konflikter knyttet til den ødipale triangulære

---

objektkonstellasjonen som kjennetegner ødipalsituasjonen ikke er oppnådd, kan ikke superego bidra til å legge slike strenge føringer (Blanck & Blanck, 1986, ss. 116-121).

Et individ som er strukturert som eksempelvis tvangspreget kan likevel tenkes å fungere ut fra mer primitive mekanismer som gjør at tvangssymptomer blandes med eksempelvis paranoid innhold, eller at paranoide tanker eksistere side om side med tvangspregede symptomer (Shapiro, 1999, s. 104). I disse tilfellene kan det være at personen har et fungeringsnivå som er lavere enn det utviklingsnivå en eventuelt tvangspreget strategi er definert ut fra strukturelt sett. Dette må imidlertid ikke bety at tvangspreget strategi som sådan kan omtales som også å være prenevrotisk. Det kan like gjerne formuleres slik at det er individets funksjon som er regrediert eller sårbart, noe som innebærer at den høyere strukturerte, tvangspregede strategien er malfungerende eller dekompensert.

Tilsvarende kan man bruke den histrioniske strategien som eksempel. Denne strategien kan tenkes å kunne dekompensere på en måte som gjør at det manifesteres et lavere (borderline) fungeringsnivå. Det er ikke sikkert at man i disse tilfellene trenger å tenke at det er den histrioniske strategien som sådan som er prenevrotisk i sin strukturering. Strategien kan være strukturerbar utelukkende på et nevrotisk nivå, men strategiens utilstrekkelig i forhold til sin funksjon kan medføre at den blir sårbar for dekompensasjon. Dette kan da tenkes å føre til at kjennetegn ved den histrioniske strategien infiltreres av, eller blandes med, borderline symptomer. Da enten disse symptomene er uttrykk for "ren patologi" eller om de er uttrykk for de strategiene innenfor S-aksen som er strukturerbare på et borderline fungeringsnivå.

Alle fenomener som tilsynelatende er noe annet enn det denne oppgaven legger til grunn idet den plasserer spesifikke patologityper innenfor en utviklingsmessig sekvens som vi kaller S-aksen, kan i lys av denne typen resonnering forklares som varianter av strategiers dekompenserte måte å fungere på og/eller eksistensen av sårbare strukturer på toppen av mangelfulle underliggende strukturer. På bakgrunn av dette er det derfor ikke behov for å utvide strategiene innenfor S-

aksen, slik at disse dekker over flere psykologisk fungeringsnivåer slik som det fremstilles i McWilliams modell (McWilliams, 1994, s. 93).

Det er imidlertid nettopp sårbarheten for dekompensasjon, samt eksistensen av sårbare strukturer på toppen av mangelfulle underliggende strukturer som kan si noe om fenomener som Kernbergs strukturmodell innreflekterer. Altså hvor sterkt befestet evnen til realitetstesting og/eller identitetsintegrering er. Sett på denne måten kan McWilliams fremstilling gi mening også i forhold til det som er presentert over. Det synes likevel ikke som om den måten McWilliams fremstiller patologityper i forhold til Kernbergs overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer gir rettferdighet til de ulike strategienes indre dynamikk. Altså det resonnementet at hver personlighetsrelaterte patologitilstand i en viss forstand er strukturerbar på ett enkelt strukturnivå.

Dessuten kan vi spørre oss om McWilliams fremstillingsmåte, basert på resonnementene over, kun ville illustrere en strategis fungering på et nivå som er "likt som" eller "lavere enn" det nivået den enkelte strategi er strukturerbar på. Hennes fremstillingsmåte vil tilsynelatende kunne forklare strategiers "hjemmenivå" samt måter denne strategien kan fungere på i en dekompensert forfatning. Dersom McWilliams fremstillingsmåte, basert på resonnementene over, ikke kan innebefatte strategiers fungering på strukturnivåer som er "høyere" enn det denne strategien er strukturerbar på, så vil denne bli kun delvis korrekt. En del av feltene i hennes modell ville da måtte skraveres/tas bort fordi de ikke forekommer eller blir umulige som reelle psykologiske tilstander.

5.2 Mahler vs. Blanck og Blanck

"Narsissismens utviklingslinje" (Blanck & Blanck, 1979, s. 192) kunne ha vært inspirasjon til en modell som ligner den McWilliams presenterer. Blanck og Blanck viser med denne hvordan man ved narsissistiske forstyrrelser kan si at "selv - objekt

forhandlinger” stanser opp på ulike utviklingsstadier definert ut fra Mahlers utviklingsteori (Mahler, 2000, ss. 39-40). Dersom selv - objekt forhandlinger stanser i differensieringsfasen, vil eksempelvis premature selvrepresentasjoner som er emosjonelt fusjonert med onnipotente objektbilder forbli premissleverandør i objektrelasjoner. Dersom selv - objekt forhandlinger stanser i practicing fasen vil derimot pseudouavhengige selvrepresentasjoner som er delvis emosjonelt fusjonert med idealiserte objektbilder forbli premissleverandør i objektrelasjoner (Blanck & Blanck, 1979, s. 192). Ut fra sin rasjonale gir modellen et inntrykk av å kunne forklare narsissistisk personlighetspatologi ut fra varierende nivåer av psykologisk fungering, noe som i så fall ville samsvare med McWilliams modell.

Modellen synes imidlertid ikke å være forklarende eksklusivt for den patologi som kjennetegner narsissistisk personlighetsproblematikk, men også andre personlighetskomplekser og strategier. I hvilken grad representasjoner av selv og andre er atskilt (realitetstesting) samt hvorvidt ulike selv- og objekt- representasjoner er integrert med hverandre (identitetsintegrering), er som vi har sett kjennetegnende for utviklingsmessig nivå av psykologisk fungering rent generelt (Kernberg, 1986, ss. 5-6). I hvilken grad atskillelsen av representasjoner av selv og andre kan være gradert er ikke tematisert innenfor Kernbergs strukturmodell, men det er likefullt et tema som synes å relatere seg til det helhetlige felt av personlighetspatologi heller enn eksplisitt til narsissistisk personlighetsproblematikk. Det skisseres hos Blanck og Blanck (1979, s. 77) nettopp en gradvis overgang fra mangel på emosjonell atskillelse til moden emosjonell atskillelse av selvrepresentasjoner og objektrepresentasjoner. Spørsmålet blir på hvilken måte denne graden av emosjonell atskillelse kan gi opphav til beskrivelsen av kvalitativt ulike utviklingstrinn, slik Blanck og Blanck deduserer ut fra Mahlers teori (Blanck & Blanck, 1979, s. 192).

I tilfellet narsissistisk personlighetsproblematikk, dersom vi her velger å definere dette som relativt samsvarende med narsissistisk personlighetsforstyrrelse (American Psychiatric Association, 2000, s. 714), så synes det eneste noe avgjørende innenfor rammene av Blancks og Blancks modell å kunne være begrepsliggjøringen

av det de kaller stans i "selv - objekt forhandlinger" (Blanck & Blanck, 1979, s. 188). Den narsissistiske mekanismen slik den kan legges til grunn psykoanalytisk er en form for hyperkatekseringen av idealiserte selvrepresentasjoner som er kun vagt differensiert fra idealiserte objekter (Kernberg, 1986, ss. 190-191). Dette synes å kunne innebære nettopp en form for stans i "selv - objekt forhandlinger".

Det synes imidlertid meningsløst å snakke om hyperkateksering av idealiserte selvrepresentasjoner før disse overhodet er atskilt fra objektrepresentasjoner, altså før Mahlers differensieringsfase (Blanck & Blanck, 1979, s. 77). Det er i og for seg mulig å hypotetisk forestille seg hyperkateksering av idealiserte, udifferensierte selv- og andre representasjoner, et fenomen som synes å ville falle inn under det psykosenære. Dersom dette fenomenet skal falle inn under det som Kernberg definerer som patologisk narsissisme (Kernberg, 1986, ss. 190-191), og som synes å samsvare med det som legges til grunn for narsissistisk personlighetsforstyrrelse (Millon, 1996, ss. 404-408), så må imidlertid dette patologifeltet sterkt omdefineres.

Ut fra det Blanck og Blanck selv legger til grunn, så synes det å være i practicing fasen at hyperkateksering av umodent idealiserte, "pseudouavhengige" selvrepresentasjoner, delvis basert på identifisering (Blanck & Blanck, 1979, s. 192), synes mest sannsynlig. I den foregående differensieringsfasen er selvrepresentasjonen og objektrepresentasjonen fremdeles såpass emosjonelt udifferensiert at selvrepresentasjonene er uselvstendige og identifiserer seg med det omnipotente ved opplevelsen av objektet (Blanck & Blanck, 1979, s. 192). Å kateksere slike selvrepresentasjoner kan kanskje tenkes å tilsvare en slags annullering av andre objekters betydning, som ved antisosial strategi.

I fasen som påfølger practicing fasen, nemlig rapprochement fasen, er selv- og objektrepresentasjonene blitt såpass emosjonelt atskilt at den andres subjektivitet kan tenkes på som å måtte utgjøre en ubenektelig faktor i personens indre objektverden (Blanck & Blanck, 1979, s. 192). Idealisering av selvrepresentasjonene utover det en oppnår noen form og grad av gehør for gjennom den andres funksjon som "speil" blir dermed kanskje umulig. I lys av S-aksen kan man kanskje anta at det er dette man

søker å kompensere for gjennom den depressive eller den moralsk masochistiske strategien. Rapproachment fasen er nettopp, ifølge Blanck og Blancks fremstilling (Blanck & Blanck, 1979, s. 77), det første stadiet der man evner å oppleve negative trekk ved seg selv. Til sist, ved fungering på et overordnet nevrotisk nivå, kjennetegnet ved identitetsintegrering, så synes urealistisk idealisering av selvrepresentasjoner å måtte være i strid med den integrasjon av gode og dårlige selv- og objektrepresentasjoner som per definisjon utgjør den faktiske identitetsintegreringen (Kernberg, 1986, ss. 12-15).

Hyperkateksering av idealiserte selvrepresentasjoner synes ut fra den resonneringen som her er lagt til grunn å kunne være en utviklingsmessig bestemt mekanisme, som jeg forsiktig kan foreslå at har en antydning affinitet med Mahlers practicing fase (Mahler, 2000, s. 65). Dette synspunktet er altså basert på refleksjon omkring Blancks og Blancks narsissistiske utviklingslinje. Dette støtter ikke i seg selv den ”omdefineringen” av Kernbergs teori som McWilliams modell representerer. Dette fordi tankeretningen gjør det mulig å beholde et strengt utviklingsmessig syn på sekvensieringen av strategiene innenfor S-aksen. Samtidig er det klart at det som ble diskutert i forrige avsnitt angående sårbarhet for regresjon og skjøre strukturer på toppen av mangelfulle underliggende strukturer også gjelder her. Det er derfor ennå relevant å bedre forstå Kernbergs strukturmodell og dennes betydning i relasjon til S-aksen.

5.3 Strategienes sofistikasjon og strategienes nivå for uttrykk

To nær intuitive, hypotetiske betrakningsvinkler, sett ut fra S-aksen, kan vi i enkelhet omtale som ”strategiens sofistikasjon” og ”strategiens nivå for uttrykk”. Disse betrakningsmåtene er på samme måte som S-aksen kvalitative heller enn

kvantitative, og de viser trekk som fra utviklingspsykologisk synsvinkel synes analogt til hvordan strategier kan sekvensieres utviklingsmessig i.h.t. S-aksen.

”Strategienes sofistikasjon” kan enkelt illustreres ved å bruke den narsissistiske strategien som eksempel. En idealisering av selvrepresentasjoner kan for eksempel ha et innhold som uttrykkes på et utviklingsmessig nivå som ”ligner” det hvor strategien utviklingsmessig her tenkes å høre hjemme, altså practicing fasen. Dette ville for eksempel kunne være ”jeg er sterkere/snillere enn alle andre”. Det kan også uttrykkes på mer avanserte og dermed utviklingsmessig sett senere nivåer, som ”jeg har høyere sosial intelligens enn alle andre”.

”Strategienes nivå for uttrykk” kan også illustreres ut fra den narsissistiske strategien. Jeg har altså bestemt meg for å anta at hyperkateksering av idealiserte selvrepresentasjoner er en strategi som synes å reflektere mekanismer som har affinitet med practicing fasen i Mahlers teori. Det synes imidlertid sannsynlig at slike idealiserte selvrepresentasjoner kan *komme til uttrykk* også på senere utviklingsnivåer. I rapproachment fasen kan hyperkatekserte og idealiserte selvrepresentasjoner kanskje uttrykkes på en måte som ikke lenger tillater omgåelse av realistisk bedømmelse (benektelse) av andres positive kvaliteter. Dette i.o.m. at selv- og objektrepresentasjoner er emosjonelt sett bedre atskilt. De idealiserte selvrepresentasjonene, fordi deres mekanisme her tenkes som en form for fiksering i practicing fasen, vil imidlertid ennå ikke kunne være gjenstand for kompromissdannelser på et emosjonelt, opplevelsesmessig plan, hypotetisk sett. Enda senere, etter oppnådd fungering på nevrotisk nivå, vil ”narsissisten” kanskje oppleve egen selvidealisering som egodyston og urealistisk, som en narsissistisk, indre stemme bakenforliggende en ellers oppnådd identitetsintegrering.

Om man så ser de to antydende betraktningvinklene nevnt over ut fra paranoid strategi, så vil en paranoid person opplagt kunne defineres som psykotisk, borderline eller nevrotisk fungerende avhengig av strategiens nivå for uttrykk. Dette vil i tilfellet paranoia si noe om i hvilken grad personen evner å realitetsteste sine egne paranoide tanker, eller alternativt opplever dem mer i retning det å være som egosyntone ”indre

stemmer”. Strategiens sofistikasjon synes å spille en mindre opplagt rolle, men om en person på rent paranoid grunnlag har som innhold i sine tanker at andre mennesker ønsker å drepe ham/henne, så kan det i alle fall stilles et spørsmål om dette er å anse som utviklingsmessig mer primitivt enn om han/hun tror at andre mennesker ønsker å latterliggjøre ham/henne.

Disse to betraktningsmåtene forteller oss at McWilliams måte å sette patologyper opp mot Kernbergs strukturmodell (McWilliams, 1994, s. 93) kan være gyldig, men at det er behov for presisering i forhold til måten den er gyldig på. Det kunne eksempelvis ha vært variabelen ”strategienes nivå for uttrykk” som er ment å være representative for det som innenfor McWilliams modell representerer Kernbergs strukturmodell. Det blir imidlertid overforenkende å redusere Kernbergs strukturmodell til denne hypotetiske variabelen. Strategiernes nivå for uttrykk kan likevel forholde seg til S-aksen på en lignende måte som Kernbergs strukturmodell forholder seg til de patologiske typene innenfor McWilliams modell.

Et forbehold i forhold til denne påstanden er imidlertid hvorvidt strategiernes nivå for uttrykk kan være mer primitiv, strukturelt sett, enn den enkelte strategis utviklingsmessige plassering i.h.t S-aksen. Kan man eksempelvis ved narsissistisk strategi si at nivå for uttrykk av denne strategien tilsvarer psykotisk fungeringsnivå, med manglende skille mellom selv og andre? Dersom strategiene innenfor S-aksen *ikke* kan uttrykkes på strukturelt sett mer primitive nivåer enn det disse strategiene er strukturerbare på, så vil en analogi til McWilliams’ modell også her bli kun delvis korrekt. En del av feltene i hennes modell ville da igjen måtte skraveres/tas bort fordi de ikke representerer reelt forekommende psykologiske tilstander.

5.4 Generelt regresivt potensiale og strategienes intrapsyriske dominans

En tredje hypotetiske faktor som vi må ta høyde for, i tillegg til de som er nevnt over, dersom vi skal forsøke å forstå helhetlig psykologisk fungering, er ”generelt regresivt potensiale”. Dette handler om hvor lett et individ regredierer til et utviklingsmessig lavere psykologisk fungeringsnivå. Dette da uavhengig av om vedkommende tar i bruk strategier definert ut fra S-aksen eller ikke. Altså, hvor lett en person regredierer i retning manglende identitetsintegrasjon og/eller realitetstesting, uavhengig av hvorvidt S-aksens strategier tas i bruk på de fungeringsnivåene man regredierer mot. For eksempel regresjon til psykotisk nivå for fungering, enten med eller uten bruk av paranoid strategi.

Dette samsvarer ganske nøyaktig med Killingmos egopålitelighets-perspektiv som ble presentert tidligere, som jo i bunn og grunn ikke handler om annet enn det nevrotisk strukturerte egos sårbarhet for regresjon (Killingmo, 1988, ss. 49-51). Av pragmatiske hensyn vil vi videre i denne oppgaven anta at ”generelt regresivt potensiale” best kan uttrykkes som å samsvare *fullt ut* med egopålitelighets-perspektivet og at det derfor er best tjent med å adoptere dets allerede utstuderte begrepsapparat. Dette begrepsapparatet er som vi har sett multifasettert heller en definerbart ut fra en enhetlig kvantitativ faktor (Killingmo, 1988, ss. 67-76). Den tilsynelatende kvantitative faktoren, ”generelt regresivt potensiale”, er derfor altså egentlig en multifasettert, kvalitativ faktor.

En fjerde hypotetisk faktor er den grad av ”intrapsyriske dominans” strategiene innenfor S-aksen oppnår. Alternativet til en sterkt strukturert og intrapsyriske dominant strategi er en strategi som er mindre strukturalisert, og som aktiveres sterkere, alt annet likt, som følge av økt psykologisk påkjenning. Vi kan tenke oss at de ulike strategiene er strukturert langs et kontinuum som går fra rent latent til fullt ut strukturert og dermed fullt ut tilgjengelig, alltid tilstedeværende og automatisk fungerende i personligheten. Dette handler altså om hvor stor andel av personligheten som trekkes inn i den gitte strategien.

Om personligheten er gjennomstrukturert ut fra en enkelt strategi, så vil personen mye eller det meste av tiden se virkeligheten gjennom denne strategiens briller. Dette tilsvarer kanskje fikseringsproblematikk og ditto mangel på videre strukturell differensiering. Om personen ikke er sterkt strukturert i henhold til en strategi/intrapsykisk dominert av denne, så kan dette høres ut som en sunn personligheter, men man må "bake inn i ligningen" hvorvidt, eller hvorvidt ikke, disse personlighetene skal defineres som å inkludere tilstander av naiv mangel på differensiering i tillegg til veldifferensiert, moden strukturering. Med andre ord, om den bare skal romme definisjon for sunnhet eller alternativt også sårbarhet og/eller "ren patologi".

Denne hypotetiske faktoren synes å betegne et perspektiv som på samme måte som generelt regressivt potensiale ikke lett kan forstås rent utviklingsmessig. Fordi den hypotetisk opererer ut fra det som til enhver tid er den aktuelle strategiens grad av sofistikasjon samt nivå for uttrykk, så synes den ikke si noe direkte om nærhet eller fjernhet til psykose, men mer generelt noe om alvorlighetsgraden av strukturkomplekset. Likevel er det intuitivt at grad av intrapsykisk dominans av en strategi innenfor S-aksen indikerer noe om hvor primitivt personligheten er strukturert. Ved bruk av denne variabelen må man også, på samme måte som ved bruk av egopålitelighets-perspektivet (Killingmo, 1988, s. 51), kunne presisere hvilke deler av personligheten som er påvirket, altså trukket inn og strukturert i henhold til en strategi. Dimensjonene må derfor ses på som en multifasettert faktor som har kvalitative delkomponenter. Dette blir ganske parallelt til egopålitelighets-perspektivet (Killingmo, 1988, ss. 67-76).

5.5 Hva med Kernbergs strukturmodell?

Vi har tidligere sett at Kernbergs teori (Kernberg, 1986, s. 93) er overforenkende i forhold til Killingmos egopålitelighets-perspektiv, som fokuserer mer på klinisk

nytte. Vi har også sett på årsakene til dette, nemlig at identitetsintegrering og realitetstesting innenfor egopålitelighets-perspektivet er å forstå som potensielt tilgjengelig for alle mennesker som ikke har utviklingslidelser. I motsetning til hos Kernberg blir spørsmålet derfor under hvilke betingelser disse egenskapene er tilgjengelige i det enkelte individ.

Kernbergs strukturmodell har likevel ikke vært lett å forkaste i denne oppgaven, dette fordi den med sin teoretiske tydelighet har kunnet fungere som et stillas langs hvilket vi har kunnet ”destillere” andre dimensjoner inspirert av en utviklingsmessig tankegang, som S-aksen. Nå som vi på hypotetisk grunnlag har postulert S-aksen så kan vi spørre oss om vi lenger har behov for Kernbergs strukturmodell. Vi kan spørre oss om vi har belegg for å erstatte den med, eller nærmere bestemt integrere dens overordnede rasjonale, i den multifasetterte faktoren ”generelt regressivt potensiale”.

Det som Kernbergs strukturmodell teoretisk sett ivaretar i denne oppgaven, nemlig en overordnet strukturell forklaringsbakgrunn for den måten patologyper kan sekvensieres på utviklingsmessig, ivaretas nå gjennom postuleringen av S-aksen. Egopålitelighets-perspektivet, som på samme måte som Kernbergs strukturmodell sier noe om psykostrukturell fungering, vil likevel fortsette å dra stor nytte av Kernbergs begreper som realitetstesting og identitetsintegrering. Dette er da som vi har sett noe det allerede gjør, bare da på en relativistisk og situasjonsbetinget måte, der betingelser for en funksjons tilgjengelighet presiseres, sett ut fra det enkelte individs fungeringsmåte (Killingmo, 1988, ss. 67-76).

Dersom vi gjennomfører dette teoretiske grepet, altså fjerner Kernbergs strukturmodell fra det teoretiske landskapet, så vil med dette også trekke teppet vekk under føttene på McWilliams’ modell, dette i og med at den bruker Kernbergs strukturmodell som teoretisk bærende idet denne utgjør den ene aksen i hennes modell (McWilliams, 1994, s. 92). Vi vil i stedet stå igjen med følgende variabler som teoretiske bestanddeler: S-aksen; Strategienes sofistikasjon; Strategienes nivå for uttrykk; Strategienes intrapsyriske dominans; Generelt regressivt potensiale. Den

sistenevnte bestanddelen har som oppgave å på best mulig måte innreflektere og romme rasjonalen bak Kernbergs strukturmodell.

I forhold til det å integrere de to overordnede teoretiske perspektivene som er beskrevet tidligere, altså det ”teoretisk tydelige” og ”klinisk nyttige”, så blir nå et nærliggende skritt å stille spørsmål om hvordan vi kan integrere disse foreslåtte variablene. Alle disse variablene, dersom de skal kunne ha teoretisk gyldighet, vil med nødvendighet måtte kunne forklares også ut fra teoretisk definerbare relasjoner til hverandre.

6. VARIABLENES SAMSPILL

6.1 Sammenheng mellom variablene

Som nevnt har jeg kommet frem til et sett med 5 teoretiske variabler: S-aksen; Strategienes sofistikasjon; Strategienes nivå for uttrykk; Strategienes intrapsykiske dominans; Generelt regressivt potensiale. Hvis vi i første omgang tar for oss kun variablene strategienes nivå for uttrykk, strategienes intrapsykisk dominans, og generelt regressivt potensiale, så kan vi foreslå det som følger under når det gjelder samspillet mellom disse.

En person kan tenkes å ha høyt nivå for uttrykk av en strategi uten å ha et sterkt regressivt potensiale, da avhengig av intrapsykisk dominans. En "narsissist" kan eksempelvis uttrykke sin strategi på et høyt, nevrotisk nivå, og oppleve denne kun som en indre, urealistisk stemme, uten at han dermed står i fare for å regrediere. Dette da avhengig av hvor stor andel av personligheten som er trukket inn i strategien, altså intrapsykisk dominans. Jo større del av personligheten som er trukket inn i en strategi, jo større kan vi tenke at sjansen er for regresjon, alt annet likt. Dette fordi narsissistiske impulser ved sterk grad av intrapsykisk dominans vil være såpass "påtrengende" at det vil kreve sterkere motstand for å unngå at disse impulsene setter funksjoner som kjennetegner ego pålitelighet ut av spill.

En person kan også tenkes å ha sterkt regressivt potensiale uten å ha et høyt nivå for uttrykk av strategien, igjen avhengig av intrapsykisk dominans. "Narsissisten" kan altså ha et sterkt "regressivt potensiale" til tross for at hans strategi allerede uttrykkes på lavt nivå tilsvarende det nivået strategien er strukturerbar på. Dette da avhengig av om strategien er supplerende til enda lavere strukturerte strategier eller mekanismer, altså noe som relaterer seg til "intrapsykisk dominans".

Dette fordi den narsissistiske strategien i slike tilfeller må ses på som å ligge på toppen av mer alvorlig mangel på strukturering.

Intrapsykisk dominans vil, på bakgrunn av det som her er foreslått, fremstå som en megler mellom utviklingsmessig nivå for uttrykk og regressivt potensiale.

En person kan også tenkes å ha sterk intrapsykisk dominans av en strategi uten å ha et lavt nivå for uttrykk av denne, da avhengig av generelt regressivt potensiale. ”Narcissisten” kan for eksempel ha det meste av sin personlighet strukturert ut fra narsissistisk strategi uten å uttrykke denne strategien på et utviklingsmessig lavt nivå. Dette da avhengig av regressivt potensiale/egopålitelighet. Kanskje kan bare en svært egopålitelig person strukturere sin narsissistiske strategi på et høyt nivå for uttrykk til tross for sterk grad av intrapsykisk dominans.

En person kan også tenkes å ha et lavt nivå for uttrykk av en strategi uten at denne har sterk intrapsykisk dominans, igjen da avhengig av generelt regressivt potensiale. ”Narcissisten” kan altså uttrykke sin strategi på lavt nivå selv om strategien ikke er dominerende i personligheten. Dette avhengig av sårbarhet for regressivt potensiale/egopålitelighet. Bare en person som er svært sårbar for regresjon vil vi kunne tenke at har sin narsissistiske strategi strukturert på et lavt nivå for uttrykk til tross for liten grad av intrapsykisk dominans.

Regressivt potensiale vil, på bakgrunn av det som her er foreslått, fremstå som en megler mellom intrapsykisk dominans og utviklingsmessig nivå for uttrykk.

En person kan videre tenkes som å ha et sterkt regressivt potensiale uten å ha sterk intrapsykisk dominans i forhold til en strategi, da avhengig av nivå for uttrykk. ”Narcissisten” kan altså ha sterk disposisjon for regresjon selv om hans strategi ikke er strukturert som veldig dominerende i personligheten. Dette som sagt avhengig av strategiens nivå av uttrykk. En strategi som er strukturert på et høyt nivå for uttrykk vil måtte tenkes som å ha større ”fallhøyde”, og kanskje dermed lettere regrediere, alt annet likt.

En person kan også tenkes å ha sterk intrapsykisk dominans av en strategi uten å ha et sterkt regressivt potensiale, da igjen avhengig av nivå for uttrykk.

”Narcissisten” kan for eksempel være gjennomstrukturert ut fra sin narcissistiske strategi uten å være sårbar for regresjon. Dette avhengig av strategiens nivå for uttrykk. En strategi som er strukturert på et lavt nivå for uttrykk, for eksempel på et nivå som ”tilsvarer” det nivået der strategien også er strukturerbar, vil intuitivt ikke kunne regrediere annet enn ved at strategien dekompenierer, noe som kan tenkes å skje ved strategiens utilstrekkelighet i forhold til den funksjon den tjener.

Utviklingsmessig nivå for uttrykk vil, på bakgrunn av det som her er foreslått, fremstå som en megler mellom regressivt potensiale og intrapsykisk dominans.

Samspillet mellom variablene utviklingsmessig nivå for uttrykk, intrapsykisk dominans, og regressivt potensiale har med dette en rent tentativ teoretisk tydelighet. Hver av disse tre variablene fungerer som en megler mellom de to andre. Variablene S-aksen og strategienes sofistikasjon fremstår i denne sammenhengen fortsatt som løse tråder som ikke knytter seg an til det antatte samspillet mellom de tre variablene som er beskrevet over. Strategienes sofistikasjon kan kanskje delvis dreie seg om kognitivt funksjonsnivå, og det kan derfor være et mål å undersøke i hvilken grad denne variabelen kan tjene som en mer eller mindre pålitelig indikator for generell grad av egoutvikling. Samtidig har denne, i lys av denne oppgavens resonnementer, et mindre definerbart forhold til de andre variablene.

Når det gjelder det svært relevante spørsmålet om hva som gjør at en strategi innenfor S-aksen ”aktiveres” framfor en annen strategi, så må dette trolig ses i sammenheng med det som fremdeles er udefinert i forhold til de teoriene som omtales i denne oppgaven. Derfor har det interaktive samspillet mellom S-aksen og de øvrige variablene ennå verken teoretisk tydelighet eller klinisk nytteverdi. Dette vil bli diskutert løselig i siste del av oppgaven, før konklusjonen.

6.2 Variablene og personlighetsforstyrrelser

Hva kan man tenke at kjennetegner bruk av S-aksens strategier i tilfeller der vi har å gjøre med diagnostiserbare personlighetsforstyrrelser (American Psychiatric Association, 2000, s. 685), da i motsetning til bruk av de samme strategiene i tilfeller der vi ikke har å gjøre med personlighetsforstyrrelser? For at strategiene innenfor S-aksen skal kunne utvikle seg til personlighetsforstyrrelser, så kan vi rent hypotetisk anta at de kriterier som følger under må være oppfylt.

Strategiene må være svært intrapsykisk dominante. Det vil si at de er umiddelbart tilgjengelige i personligheten, og mye av virkeligheten må ses gjennom den aktuelle strategiens ”briller”. Om dette kriteriet ikke er oppfylt vil det også være vanskelig å snakke om en personlighetsforstyrrelse. Dette fordi personlighetsforstyrrelser dreier seg nettopp om psykisk fungering ut fra et egosyntont perspektiv (American Psychiatric Association, 2000, s. 686), som personen da ikke har ønske eller evne til å fri seg fra.

Strategiene kan videre tenkes å måtte ha et nivå for uttrykk som tilsvarer det nivå der strategien også ”hører hjemme” utviklingsmessig. Om en nevrotisk strukturert ”narsissist” bare opplever sin narsissisme som en ”indre stemme” så kan vi neppe si at han er narsissistisk personlighetsforstyrret. Tilsvarende, om han endog bare mangler evnen til å benekte andres positive kvaliteter, som denne oppgaven har lagt til grunn at ikke lenger er i og med Mahlers rapproachment fase (Blanck & Blanck, 1979, s. 77), så kan vedkommende neppe omtales som en ”ekte” narsissistisk personlighetsforstyrret person. Bare den personen som evner å benekte andres positive kvaliteter, og gjennom også dette opprettholde sin idealiserte selvkateksering, bør med rette kunne kalles narsissistisk personlighetsforstyrret. Dette synspunktet vil i så fall være i tråd med Kernbergs refleksjoner rundt narsissistisk patologi (Kernberg, 1986, ss. 179-180).

Dette samme kravet som over synes ikke rimelig å stille i forhold til strategiens utviklingsmessige nivå av sofistikasjon. En narsissistisk personlighetsforstyrret vil

fortsatt kunne uttrykke sine narsissistiske ideer på flere nivåer av sofistikasjon, fra ”jeg er sterkere enn deg” til ”jeg er mer sosialt intelligent enn deg”. Om noe, så kan vi kanskje spørre oss om en rasjonale delvis motsatt av den som gjaldt over, må gjelde for dette. En person som hovedsakelig uttrykker strukturelt sett udifferensierte narsissistiske ideer vil vi kunne anse som preget av en slik utviklingshemning at vi heller enn å snakke om personlighetsforstyrrelse kanskje må snakke om utviklingsforstyrrelse med narsissistisk tematikk.

Regressivt potensiale innenfor bruken av en strategi er tilsynelatende ikke mulig all den tid strategien *allerede* uttrykkes på et strukturelt nivå som ”tilsvarer” det som strategien også er strukturerbart på, men man kan kanskje regrediere i den forstand at selve strategien kan dekompensere dersom den viser seg utilstrekkelig for å takle personens adaptive utfordringer. I slike tilfeller vil fungering ut fra ennå lavere strukturerte mekanismer måtte gjøre seg gjeldende. I tilfeller der strategiene som inngår i S-aksen ikke er strukturert som personlighetsforstyrrelser forholder ting seg kanskje noe annerledes. Da kan man tenke at regresjon kan forekomme i forhold til strategiens nivå for uttrykk. Altså kan vi tenke at en nevrotisk fungerende person med ”narsissistiske indre stemmer” kan regrediere i forhold til det nivå den narsissistiske strategien uttrykker seg på, slik at det narsissistiske innholdet for eksempel blir ”støttet” av en benektelse av andres positive kvaliteter. Den nevrotisk fungerende ”narsissisten” kan imidlertid, og i henhold til resonnementene over, ikke i utgangspunktet anses som narsissistisk personlighetsforstyrret.

En person som er sårbar for dekompensasjon av sin strategi kan heller kanskje ikke lenger anses som å ha samme intrapsykisk dominans av den narsissistiske strategien. Dette fordi underliggende strukturer og mekanismer da makter å gjøre seg gjeldende nettopp på bekostning av den narsissistiske strategien. Det kan derfor tenkes at personlighetsforstyrrelser kjennetegnes av en fin balanse der regressivt potensiale er minimert, nettopp på grunn av en svært sterk intrapsykisk dominans.

6.3 En viktig løs tråd

Noe vi har sett at gjenstår som en løs tråd etter diskusjonen om de ulike teoretiske variablenes samspill er S-aksens strategier. Spesifikt hva som gjør at en strategi innenfor S-aksen kan "aktiveres" framfor en annen. Det er et spørsmål om svaret på dette overhodet relaterer seg på en forutsigbar måte til variasjon innenfor de andre identifiserte variablene i denne oppgaven. Det eneste jeg kan foreslå her er noen overfladiske betraktningssvinkler. Disse er å anse som forslagsvise forståelsesrammer som ligger bakenfor de mer subjektive og psykologiske grunnene til at en gitt strategi innenfor S-aksen "aktiveres". Disse mulige betraktningssvinklene følger under.

Den første betraktningssvinkelen kan vi kalle "biologisk forhåndsinnstilling". Med dette menes her at den strategien som aktiveres i det enkelte individ ses som en funksjon av ren genotypisk disposisjon. Dette krever en genetisk forhåndsinnstilling på patologitypologisk utvikling, eksempelvis en medfødt disposisjon for å ta i bruk tvangsmessig strategi. Dette for eksempel som følge av medfødt oppmerksomhetsstil (Shapiro, 1999, ss. 27-28).

Den andre betraktningssvinkelen kan vi kalle "tidspunkt for påkjenning". Med dette impliseres her en "renspikket" utviklingspsykologisk forklaringsmodell som antyder at den strategien som aktiveres er den som tar i bruk mekanismer som tilsvarende det utviklingsnivå som individet befinner seg på i det øyeblikket behovet for bruk av en strategi oppstår. Påkjenning gir altså personlighetsmessig utslag tilsvarende det utviklingsmessige tidspunkt påkjenningen forekommer. Påkjenning i practicing fasen vil i henhold til slik resonnering kanskje kunne gi utslag i aktivering av narsissistisk patologi (Blanck & Blanck, 1979, s. 77).

Den tredje betraktningssvinkelen kan vi kalle "subjektiv alvorlighetsgrad av påkjenning". Med dette menes her at den eksisterende personligheten (fenotypisk disposisjon) i samhandling med kvantitet av påkjenning, bestemmer hvilken strategi som aktiveres i det enkelte individ. Jo større subjektiv alvorlighetsgrad av påkjenning, jo mer strukturelt primitiv vil den strategien som aktiveres være. I

henhold til en slik resonnering vil for eksempel svært alvorlige påkjenninger kunne gi utslag i en paranoid strategi, mens mindre alvorlige påkjenninger vil gi utslag i eksempelvis en tvangspregede strategi. Dette da fordi den tvangspregede strategien er strukturerbar på et høyere nivå enn den paranoide (Kernberg, 1986, s. 93). Det er innenfor denne tenkemåten viktig å presisere at lik kvantitet av påkjenning vil kunne gi opphav til ulik grad av/ type strategi på grunn av ulik personlighet. Ulik kvantitet av påkjenning vil tilsvarende kunne gi opphav til lik grad av/type strategi på grunn av ulik personlighet. Påkjenning, uansett når denne forekommer utviklingsmessig, vil ifølge denne tenkemåten kunne gi personlighetspatologisk utslag først når vedkommende er utviklet nok til å kunne struktureres som eksempelvis tvangspregede. En påkjenning vil derfor måtte tenkes som å skape en ukjent form for patologisk disposisjon i psyken. Dette tillater at senere utviklingsmål tilegnes frem mot det punkt hvor eksempelvis tvangspregede elementer kan struktureres. Man kan si at på dette tidspunktet vil styrken i den udefinerte endringen utøve et press overfor den pågående struktureringsprosessen i individets psyke, og i og med dette gi utslag i patologi.

Den fjerde og siste betraktningssvinkelen kan vi kalle ”subjektiv kvalitet av påkjenning”. Med dette menes her at personligheten, eller den fenotypiske disposisjonen, i samhandling med kvalitet av påkjenning, bestemmer hvilken strategi som aktiveres i det enkelte individ. Den kvalitet påkjenningen har for det enkelte individ bestemmer hvilken strategi som aktiveres. Det er innenfor denne tenkemåten, i likhet med den som er presentert over, viktig å presisere at lik kvalitativ påkjenning kan tenkes å gi opphav til ulik grad av/type strategi på grunn av ulik personlighet. Ulik kvalitet på påkjenning vil tilsvarende kunne tenkes å gi opphav til lik grad av/type strategi på grunn av ulik personlighet. Kvalitative opplevelsvarsiasjoner ved påkjenningen, da definerbart som å forekomme innenfor sentrale objektreelasjoner, vil måtte tenkes å bestemme hvilken strategi som kvalitativt sett kan konstituere en passende og motsvarende adaptiv reaksjon. Dette samsvarer tilsynelatende med Mastersons fokus, som vektlegger nettopp de enkelte personlighetsforstyrrelsens opphav i sentrale objektreelasjonelle erfaringer, samt de spesifikke adaptive

utfordringer som oppstår i henhold til det kvalitativt ulike ved ulike objektrelasjonelle erfaringer (Masterson, 2000, s. 68).

De eventuelle sammenhengene mellom disse betrakningsvinklene er langt fra tydelige. Kanskje må en gå til annen psykologi for å få bedre svar på det som er uklart i forhold til dette. Kanskje må vi gjøre et dypdykk i den psykologiske teorien som innenfor det psykoanalytiske feltet utgjør en motsats til den tradisjonelle egopsykologien, definert ut fra teoretikere som Kuhut, Stolorow, Stern, Tompkins etc. Disse teoretikerne synes på en egenartet måte å ivareta det perspektivet at en persons selvopplevelse i møte med objekter er sentralt i forhold til hvordan personligheten (selvet) struktureres (Karterud, 1997a, i Karterud & Monsen, 2002, ss. 17-19). Videre knyttes selvopplevelse opp mot de affekter som involveres ved ulike erfaringer (Karterud, 1997b, i Karterud & Monsen, 2002, ss. 42-43).

7. KONKLUSJON

7.1 Problemstilling

Jeg ønsket med denne oppgaven å undersøke om det er mulig å ”rydde opp i” den inkonsekvensen som kan påvises mellom Kernbergs og Killingmos perspektiver, en inkonsekvens som fremkommer idet Kernberg velger å plassere personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor et mer overordnet strukturelt rammeverk. Ved å gjøre dette vektlegger Kernberg innholdsaspekter ved personlighetsfungeringen innenfor en strukturell tankegang. Killingmo på den andre siden vektlegger at innholdsaspekter ved personlighetsfungeringen er rent sekundære innenfor strukturell tankegang.

Man kan argumentere for at det innenfor rammen av denne inkonsekvens har oppstått i alle fall to ulike vektinger av den faglig relevans psykoanalytisk teori kan ha. Kernbergs perspektiv ivaretar det teoretisk tydelige, men er overforenkende i forhold til klinisk virkelighet. Killingmos perspektiv ivaretar en nærheten til klinisk virkelighet, men mangler innreflektering av Kernbergs argumenter, hvis teoretiske tydelighet forlanger å bli tatt på alvor.

Jeg har undersøkt om det er mulig å oppnå en integrasjon av det følgende: Den teoretiske tydeligheten som kjennetegner Kernbergs strukturteori, med plassering av personlighetsrelaterte patologitilstander innenfor de tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåene psykotisk, borderline og nevrotisk; den kliniske nytteverdien som kjennetegner Killingmos strukturperspektiv, med sin mer nøkterne og mindre teoribundne vurdering av hvert individs ego pålitelighet.

7.2 Overordnet konklusjon

Oppgavens konklusjon er at muligheten for en teoretisk integrasjon av de to posisjonene er plausibel, og at dette er verdt å etterstrebe. I dette ligger det samtidig at oppgaven ikke har kommet frem til klare eller entydige svar angående hvordan dette kan skje. Oppgaven presenterer helt enkelt en hypotetisk retning for videre teoriutvikling, som i sin nåværende form synes å kunne bidra i alle fall delvis til å integrere de to perspektivene. Retningen er imidlertid avhengig av å studeres videre dersom den skal kunne oppnå teoretisk eller praktisk gyldighet.

7.3 Konklusjonens resonnement

Måten jeg i og med denne oppgaven har sett om det er mulig å oppnå både teoretisk tydelighet og klinisk nytteverdi innenfor ett og samme teoretiske rammeverk, er å frigjøre de personlighetsrelaterte patologitilstandene fra Kernbergs tre overordnede nivåer for psykologisk fungerings. Disse utgjør i stedet en hypotetisk variabel, "S-aksen". S-aksen representerer en utviklingsmessig like strengt sekvensiering av patologyper som innenfor Kernbergs teori, men likevel ikke definerbar ut fra tilhørighet til et overordnet nivå for psykologisk fungering, dette til forskjell fra det som er tilfellet innenfor Kernbergs modell. Med dette ivaretas *tydeligheten* i Kernbergs argumentasjon uten at vi er nødt til å gå på tvers av den nærheten til klinisk virkelighet som Killingmos perspektiv representerer, og som igjen tilsynelatende går på tvers av Kernbergs teori.

Integrering av S-aksen med øvrig psykoanalytisk teori er en forutsetning for at den skal kunne bidra i det å integrere det klinisk nyttige og det teoretisk tydelige innenfor ett og samme teoretiske perspektiv. Jeg begynte med å se på hvordan S-aksen forholdt seg til Kernbergs overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer, som de nettopp var blitt atskilt fra. En sammenligning med McWilliams modell viste

at det ikke er bare enkelt å illustrere hvordan et slikt interaktivt forhold mellom disse, nå ulike variablene, skal skisseres.

I stedet for å forsøke å få S-aksen til å passe med Kernbergs overordnede psykologiske fungeringsnivåer, så foreslo jeg i stedet fire hypotetiske variabler. Disse er ”strategienes nivå for uttrykk” og ”strategiens sofistikasjon”, ”strategienes intrapsykiske dominans”, og ”generelt regressivt potensiale”. Jeg anser det slik at det er egopålitelighets-perspektivet til Killingmo som i forhold til S-aksen spesifikt kan kalles ”generelt regressivt potensiale”.

Det ble argumentert for at rasjonalen bak Kernbergs overordnede psykologiske fungeringsnivåer bør bli sett på som integrert i egopålitelighets-perspektivet, da som et verktøy som påpeker når, og på hvilken måte, fungering på ulike fungeringsnivåer kan være tilgjengelig i det enkelte individ. Jeg argumenterer derfor for at vi ikke trenger Kernbergs tre overordnede psykostrukturelle fungeringsnivåer innenfor en anvendbar psykologisk teori, dette selv om Kernbergs strukturmodell fortsatt utgjør et nyttig illustrativt prinsipp.

Disse teoretiske grepene muliggjør en teori som på nåværende tidspunkt ivaretar i alle fall aspekter både ved det teoretisk tydelige og også det klinisk nyttige. Det klinisk nyttige ved egopålitelighets- perspektivet ivaretas gjennom å innlemme dette perspektivet helhetlig og uendret i en større teoretisk kontekst som også inkluderer S-aksen og de øvrige hypotetiske variablene. Den teoretiske tydeligheten ved Kernbergs teori ivaretas gjennom postuleringen av S-aksen. Teoretisk tydelighet innenfor egopålitelighets-perspektivet er ikke blitt endret, da dette perspektivet helt enkelt er blitt innlemmet uendret i en utvidet kontekst som også omfatter innholdsaspekter ved psykostrukturell utforming.

7.4 Veien videre

Det viktigste og mest overordnede spørsmålet som gjenstår er hvor gyldig er denne modellen er. Selv når vi holder oss innenfor den rammen som denne oppgaven har operert innenfor, en ramme der jeg etterstreber indre validering av psykoanalytisk teori gjennom koherens, så er det fortsatt mange ubesvarte spørsmål.

Fokuset på personlighetsrelaterte strategier, altså innholdsaspektet ved den strukturtenkningen som omtales i denne oppgaven, må videreutvikles. Dette innebærer blant annet en mye mer nøyaktig definisjon av de enkelte hypotetiske variablene som er foreslått i denne oppgaven. Bare da vil det være mulig å undersøke gyldigheten av de interaktive sammenhengene som er foreslått mellom disse variablene i denne oppgaven. Videre innebærer det spesifikt å studere hva som er den interaktive sammenhengen mellom variabelen "strategienes sofistikasjon" og de andre variablene. Dette fordi denne variabelen ble stående igjen i denne oppgaven uten et tentativt interaktivt forhold til de øvrige variablene.

Et annet svært sentralt gjenstående spørsmål angår den interaktive sammenhengen mellom "S-aksen" selv og de øvrige foreslåtte variablene. Da spesifikt hva som gjør at en strategi innenfor S-aksen "aktiveres" framfor en annen strategi i det enkelte individ. Dette spørsmålet synes å reflektere et mer komplekst felt av kunnskap som ikke kan reduseres til de variablene og modellene som omtales i denne oppgaven. Spørsmålet blir derfor hvordan svaret på det første spørsmålet relaterer seg til psykologiske mekanismer som går ut over det kunnskapsfeltet som definerer de variablene og modellene som er studert og foreslått i denne oppgaven.

KILDELISTE

American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th ed). Washington, DC: Author.

American Psychological Association. (2001). *Publication Manual of the American Psychological Association* (5th ed). Washington, DC: Author.

Bion, W. R. (1962). *Learning From Experience*. Oxford: Rowman and Littlefield.

Blanck R., Blanck G. (1986). *Beyond Ego Psychology. Developmental Object Relations Theory*. New York: Columbia University press.

Blanck, R., Blanck, G. (1994). *Ego Psychology. Theory and Practice*. New York: Columbia University press.

Blanck R., Blanck G. (1979). *Ego Psychology II. Psychoanalytic Developmental Psychology*. New York: Columbia University press.

Fonagy, P., Gergely, G., Jurits, E. L., Target, M. (2004). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of The Self*. London: Karnac.

Gullestad, S. E., Killingmo, B. (2005). *Underteksten. Psykoanalytisk Terapi i Praksis*. Oslo, Universitetsforlaget.

Guntrip, H. (1969). *Schizoid Phenomena, Object Relations and the Self*. New York: International universities press.

Karterud, S. (1997a). Heinz Kohuts Selvpsykologi. I: Karterud, S., Monsen, J. T. (red.), *Selvpsykologi. Utviklingen etter Kohut*. Oslo: Gyldendal, 2002, 13-28.

Karterud, S. (1997b). Utviklingen etter Kohut. En Oversikt. I: Karterud, S., Monsen, J. T. (red.), *Selvpsykologi. Utviklingen etter Kohut*. Oslo: Gyldendal, 2002, 29-63.

Kernberg, O. F. (1986). *Severe Personality Disorders. Psychotherapeutic Strategies*. New Haven: Yale university press.

Killingmo, B. (1989). Conflict and Deficit: Implications for Technique. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 70, 65-79.

Killingmo, B. (2007). Relasjonsorientert karakteranalyse: En posisjon i dagens psykoanalyse. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 44, 125-131.

Killingmo, B. (1988). *Rorschach-metode og Psykoterapi. En Egopsykologisk Studie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Killingmo, B. (2001). Trenger vi strukturbegreper? Egopsykologi i nytt hus. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 38, 1030-1040.

Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A. (2000). *The Psychological Birth of the Human Infant*. New York: Basic books.

Masterson, J. F. (2000). *The Personality Disorders. A New Look at the Developmental Self and Object Relations Approach*. Phoenix: Zeig, Tucker & co.

McWilliams, N. (1994). *Psychoanalytic Diagnosis. Understanding Personality Structure in the Clinical Process*. New York: Guilford press.

Millon, T., Davis, R. G. (1996). *Disorders of Personality. DSM-IV and Beyond* (2nd ed). New York: Wiley Interscience.

Mitchell, S. A., Black, M. J. (1995). *Freud and Beyond. A History of Modern Psychoanalytic Thought*. New York: Basic books.

Ogden, T. H. (2004). *The Matrix of the Mind. Object Relations and the Psychoanalytic Dialogue*. Oxford: Rowman & Littlefield.

Shapiro, D. (1999). *Neurotic Styles*. New York: Basic Books.

Shedler, J., Westen. D. (2004). Refining Personality Disorder Diagnosis: Integrating Science and Practice. *American Journal of Psychiatry*, 161(8), 1350-1365.

Stern, D. N. (2000). *The Interpersonal World of the Infant. A View from Psychoanalysis & Developmental Psychology*. New York: Basic books.

Stolorow, R. D., et al. (1987). *Psychoanalytic Treatment. An Intersubjective Approach*. London: Analytic Press.

Zachrisson, A., Zachrisson, A. D. (2005). Validation of Psychoanalytic Theories: Towards a Conceptualization of references. *International Journal of Psychoanalysis*, 86, 1353-1371.